קול המושב

שבועון המושבים וההתיישבות הכפרית • מס' 792 • 18 ביולי 2013 • י"א באב תשע"ג

האוניברסיטה העברית בירושלים
הפקולטה לחקלאות מזון וסביבה ע"ש רוברט ה. סמית, ברחובות
המדור ללימודי חוץ

קורס ניהול צאן

הרשמה למחזור ה-4

ראה עמ' 17

חתירה להחלמה

לפני כשמונה שנים חלתה שון הראל ממושב אמונים בסרטן השד. לאחר תשעת חודשים מתישים של טיפולים והחלמה, תומכת הראל בחולות אחרות כמי שכבר הייתה במקומן. ב"פסטיבל סירות הדרקון" בכינרת היא הייתה האחראית על קצב החתירה של סירת המתנדבות בארגון "יד להחלמה"

חני סולומון ■ עמ' 14

צילום: חני סולומון

סדרת טרקטורי המשא הייחודית של ג'ון דיר.
מתלים נפרדים • שלדה חזקה • מהירים וגמישים יותר

JOHN DEERE

יס.ל.ח יהתמונה להמחשה בלבד

דגם גיטור XUV550

- מנוע בנזין 16 כ"ס 570 סמ"ק, שתי בוכנות.
- מתלים נפרדים לעבירות גבוהה יותר ונסיעה רכה יותר.
- הנעה 4x4.
- נעילות דיפרנציאל אחורית וקדמית.
- שלדה חזקה וקשיחה.
- מהירות נסיעה מקסימלית 45 קמ"ש.

דגם גיטור HPX

- מנוע דיזל 21 כ"ס 854 סמ"ק, שלוש בוכנות.
- סרן אחורי "חי" (כמו בטרקטור – מקנה יכולות עבודה והעמסה גבוהות יותר).
- הנעה 4x4.
- נעילות דיפרנציאל אחורית וקדמית.
- שלדה חזקה וקשיחה עם מפרק נדנדה במרכז לריכוך הנסיעה.
- מהירות נסיעה מקסימלית 42 קמ"ש

דגם גיטור XUV855

- מנוע דיזל 25 כ"ס 854 סמ"ק, שלוש בוכנות.
- מתלים נפרדים לעבירות גבוהה יותר ונסיעה רכה יותר.
- הנעה 4x4.
- נעילות דיפרנציאל אחורית וקדמית.
- שלדה חזקה וקשיחה.
- מהירות נסיעה מקסימלית 55 קמ"ש.

כפר הנגיד טל' 08-9421120, 08-9439294 פקס: 08-9421119, נייד-יוסי: 050-8575530 , יובל: 050-8575535 דואל: info@jkimchi.co.il אתר: www.jkimchi.co.il

תוכן

אורחת גמלים
העסקנים יודעים מה הבעיות, אבל אינם רואים את הדבשת שעל גבם
8

בלי כתונת פסים
אחיו של ירון, הבן הממשיך, קינאו בו כמו בני יעקב ביוסף
12

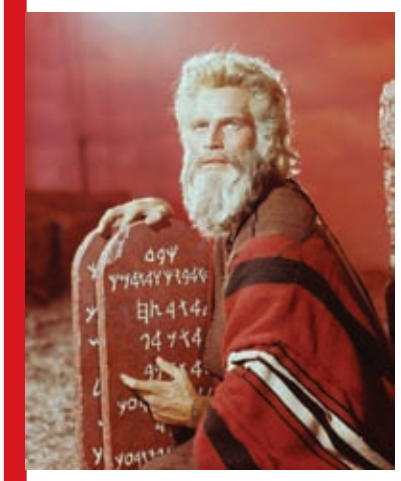

11 דיברות
אהבת הורים לילדיהם ברורה מאליה, אחרת בלוחות הברית היה דיבר נוסף
18

חדשות דרור יוסף

בג"צ הכריע: לא יתערב בחלוקת תוספת מכסות חלב בקר לשנת 2013

תנועת המושבים עתרה לבית המשפט העליון בטענה, ש-20 מיליון ליטר חלב, תוספת המכסה לשנת 2013, לא חולקו באופן הוגן כלפי המשקים המשפחתיים הקטנים

הרכב של שלושה שופטי בית המשפט העליון, בשבתם כבית דין גבוה לצדק בראשות השופט סלים ג'ובראן, דן ביום שני בעתירת תנועת המושבים נגד החלטת ועדת המכסות ושר החקלאות, לחלק את תוספת המכסות לשנת 2013 למשקים המייצרים יותר מ–700 אלף ליטר, בהתאם למתווה לוקר.

בג"צ החליט שלא להתערב בחלוקת תוספת המכסות לשנת 2013 כפי שבוצעה, אך הותיר את העתירה תלויה ועומדת, תוך התחייבות של משרד החקלאות להגיש לכנסת טיוטת תקנות בנושא הרלוונטי עם תחילת מושב החורף של הכנסת באוקטובר השנה.

העתירה הוגשה על ידי תנועת המושבים בפברואר 2013 ובה טענו, כי 20 מיליון הליטרים, המהווים תוספת מכסה לשנת 2013, חולקו באופן הפוגע במשקים המשפחתיים הקטנים (משקים המייצרים פחות מ–700 אלף ליטרים).

תוספת המכסה חולקה בתחילת השנה למשקים המשפחתיים הגדולים ולמשקים השיתופיים בהתאם למתווה לוקר אשר אושר בממשלה, במועצת החלב ובהתאחדות מגדלי הבקר.

במסגרת מתווה לוקר, עובר ענף הרפת רפורמה שמטרתה להגדיל ולייעל את המשקים המשפחתיים הקטנים שמייצרים פחות מ–700 אלף ליטר חלב, במטרה להפחית את עלות ייצור החלב הגולמי ובסופו של תהליך, את המחיר הסופי לצרכן. במסגרת המתווה, מכסות של רפתנים קטנים הפורשים מהענף יועברו לרפתנים משפחתיים קטנים אחרים, בעלות של 20 אגורות לליטר, והיצרנים הפורשים מקבלים מענקי פרישה מהמדינה, שהקציבה למהלך זה 200 מיליון שקלים.

יופי של רפת

בסיום שלושת ימי כנס השנתי למדעי הבקר והחלב, שיא הפעילות המקצועית של ענף החלב והרפת בישראל, העניקה התאחדות המגדלים לרפת האחים שמואלי ממושב ציפורי את תואר "הרפת המשפחתית המטופחת 2013". במגזר הרפתות השיתופיות זכתה בתואר רפת צבאים המשותפת לקיבוץ דברת והמושב השיתופי מולדת. התעודות הוענקו בטקס חגיגי שנערך במסגרת הכנס השנתי ה–25 למדעי הבקר, כחלק מתחרות "הרפת המטופחת" שיזמה התאחדות מגדלי הבקר לחלב.

הרפתנים נבחנו בקריטריונים – טיפוח הרפת וסביבת רפת ירוקה, בטיחות כללית וביולוגית, רווחת בעלי החיים וטיפוח ההון האנושי – וקיבלו ציונים מטעם חבר שופטים. הציון המשוקלל של כלל התחומים היה ציונה הסופי של הרפת.

לגמר עלו שלוש רפתות מכל קטגוריה, שקיבלו את הציונים המשוקללים הגבוהים ביותר. במגזר השיתופי: רפת צבאים, רפת עין השופט ורפת שדמות מחולה; במגזר המשפחתי: רפת פסטינגר ממושב אליעד, רפת האחים שמואלי ממושב ציפורי ורפת שביל החלב מכפר יתקין. המנצחת בכל מגזר נבחרה על פי ניקוד של השופטים (60%) ושל רפתנים מכל הארץ (40%), שהצביעו במהלך הכנס.

בכנס עסקו בסוגיות מגוונות בתחום "הרפת הירוקה" וחלק נרחב הוקדש לבריאות הפרות ולענף החלב העתידי ומחקרים חדשים הוצגו.

אות יקיר ארגון מגדלי העופות למאיר ברק

ארגון מגדלי העופות יעניק אות הוקרה יושב ראש המזכירות שלו בעשר השנים האחרונות. ראשי ארגוני התיישבות וחקלאות, וטרינרים וחוקרים ישתתפו בוועידה השנתית של מגדלי פטמים, הודו ומטילות ב-23 ביולי, בדרום השרון

ועידת ארגון מגדלי העופות ה–33 תיערך ביום שלישי הקרוב, 23 ביולי, בדרום השרון, בהשתתפות מאות מגדלי עופות והודו ויצרני ביצים מכל הארץ. הוועידה תעסוק בעתיד ענף הלול בישראל, על רקע השינויים הרגולטוריים הרבים.

בוועידה ישתתפו מנכ"ל משרד החקלאות ופיתוח הכפר רמי כהן, מזכ"ל תנועת המושבים מאיר צור, מזכיר התנועה הקיבוצית איתן ברושי, מזכיר התאחדות חקלאי ישראל אבשלום (אבו) וילן, יו"ר מועצת הלול איציק בן דוד, מנכ"ל מועצת הלול שמואל (מולי) לויט ומזכיר ארגון מגדלי העופות מוטי אלקבץ.

בוועידה תידון התמודדות מגדלי העופות ביש־ראל עם מחלות ועם נזקי טבע. דוקטור פרק שמעון, רופא ראשי למחלות עופות, ירצה על התחלואה בענף הלול, ומנכ"ל קנ"ט דוד גינזבורג ידבר על אפשרויות הביטוח בשלוחת הלול.

בסיום הוועידה, ייערכו בחירות למועצת האר־גון ולוועדת הביקורת. בטקס שיתקיים במהלך הוועידה יחולקו אותות ליקירי הענף וביניהם מאיר ברק, חבר קיבוץ גלאון. ברק ביצע שורה ארוכה של תפקידים בקיבוץ ובארגון האזורי כמנכ"ל משחטת "מעוף". הוא עסק בהרחבתן של שתי משחטות באזור באר טוביה, אחת לפטם ואחרת להודים, שסיפקו תעסוקה למאות מתושבי האזור. ברק פעיל מזה שנים רבות במסגרת ארגון מגדלי העופות ובעשר השנים האחרונות הוא יו"ר מזכירות הארגון.

מאיר ברק נולד בשנת 1929 בצ'כוסלובקיה. במלחמת העולם השנייה נשלח עם משפחתו למחנה הריכוז אושוויץ, שם גם איבד את יקיריו. הוא עלה לישראל בשנת 1951, בתום תקופת לימודים בארצות הברית. משפחתו רצתה, כי הוא יחיה שם, אך כאשר בגר, החליט לממש את חלומו ולעלות לישראל.

"קו למושב" גם באינטרנט - **תנועת המושבים:** www.tmoshavim.org.il ■ **תנועת האיחוד החקלאי:** www.ihaklai.org.il

קו למושב

■ **עורך:** דרור יוסף
■ **מנהלת עיתון** עדנה זיו

■ **כתבים** חני סולומון, יעקב לזר, נחמן גלבוע, עו"ד אפרת חקיקת, יבל ברקאי, עו"ד איילת רייך-מיכאלי, דגנית רם, זהר נוי, איתמר גור, סלע קורן, אבי אובליגנהרץ, בר-כוכבא מדרשי, דפנה מאור
■ **דואר אלקטרוני**
dror.maariv@gmail.com

מזכירה והפקה אסתי כלפון 03-5632547
esti.halfon@maariv.co.il
■ **גרפיקה מערכת** שרה ראובן
■ **גרפיקה מודעות** ניקולאי קולניק
מערכת 03-5632441
טל' לוח 03-5682878

יועצי פרסום דניאלה גבאי, יעקב קניאל, יורם טביבי, גילה סבן, רונית בר רוזן
טל' מודעות 03-5632547
פקס מודעות 03-5638728
מודעות kav_daf@maariv.co.il

סיימתם לקרוא?
אנא השליכו את הגיליון לפח המחזור הסמוך למקום מגוריכם.

המערכת והמנהלה רח' קרליבך 2, ת"א

כל הזכויות שמורות. אין להעתיק, לתרגם, לשדר בכל אמצעי, לאחסן במאגר מידע, לפרסם או להפיץ בכל אמצעי כל חלק מן המודפס בעיתון הזה.

המטרה: להשאיר את הצעירים בחקלאות

בפורום חקלאים צעירים 2013 ב"מרכז חקלאי העמק" דנו ראשי המועצות האזוריות עמק יזרעאל, מגידו וגליל תחתון בדרכים להשיב את הבנים למשקים החקלאיים ולהשאירם בהם. כפיר עפרוני, פרדסן צעיר (31) מבית שערים: "במחירים של היום, לבן ממשיך אין אפשרות לרכוש נחלה"

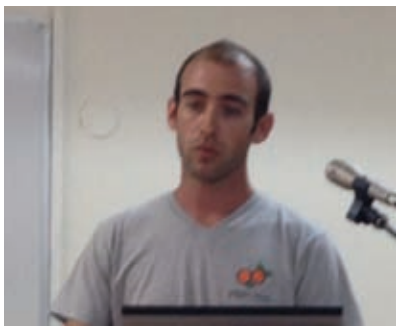

כפיר עפרוני. "אם לא אנחנו, מישהו אחר יעבד את אדמתנו" צילום: מיכל דותן-לוין

פורום חקלאים צעירים נערך בשבוע שעבר ב"מרכז חקלאי העמק", של האגודה השיתופית-חקלאית מפעלי העמק, במסגרת ועדת המשק המשפחתי של המועצות האזוריות עמק יזרעאל, מגידו וגליל תחתון. עיקר הדיון נסב סביב סוגיית השבת הבנים למשקים החקלאיים והשארתם בהם, תוך כינון הכלים והתנאים ההולמים לעיסוק בחקלאות.

הפורום נערך בהשתתפות ראש המועצה האזורית עמק יזרעאל ויו"ר החברה איל בצר, מזכ"ל תנועת המושבים ויו"ר התאחדות חקלאי ישראל מאיר צור, ראש המועצה האזורית הגליל התחתון מוטי דותן, סגנו דב וולפה וסגן ראש המועצה האזורית מגידו עודד גלזר.

בהנחיית איתם בירגר, מנהל ועדת המשק המשפחתי במרכז החקלאי ובעצמו חקלאי מכפר קיש, נידונו האתגרים העומדים בפני חקלאים צעירים וותיקים, ביניהם הקושי למשוך צעירים למקצועות החקלאות ולהעמיד דור המשך, כמו גם קשיי הפרנסה והמציאות הכלכלית.

משה בן שחר (טושקו), מנכ"ל מרכז חקלאי העמק, פתח ודיבר על הבעיה העיקרית, חסך בדור ההמשך: "מתווה לוקר הביא ליציאת רפתנים רבים מהענף, ללא כניסת דור המשך חדש. בעמק יזרעאל, ענף הרפתות הוא העיקרי ונושא זה השפיע מאוד".

בן שחר הציג את מודל הוועדה החקלאית של שלוש המועצות, אשר מדבר על החזון לחקלאות בת קיימא. "יש לסייע לחקלאים הצעירים ברמה פרטנית וכוללת, סיוע מקצועי ובהכשרה מתאימה וייצוג החקלאים והארגונים מול הרשויות. חקלאים קורסים בעלויות זניחות, והדבר לא יעלה על הדעת".

מוטי דותן, ראש מועצת גליל תחתון: "כשאני רואה את הרצון של החבר'ה הצעירים לחזור הביתה ולעשות חקלאות חכמה יותר, שונה מהמסורתיות של ההורים, אני מבין שהתפקיד של המועצה והתנועה הוא לסייע וליצור 'מסלול ירוק' וכניסה חלקה של צעירים לחקלאות. משמע, הפוטנציאל כבר קיים – אנחנו רק צריכים לתת להם את הדרך.

"לשם כך, יש לחזק את האג'נדה החינוכית ולהתחיל במוסדות הלימוד (כדורי ככפר חקלאי לימודי), יש לעודד בעזרת מלגות, מתן שירותים וסיוע לדור ההמשך, במסגרת ועדת המשק המשפחתי".

אייל בצר, ראש מועצת עמק יזרעאל: "המשימה שלנו היא לשמור על הבנים. אני בעצמי דור שלישי לחקלאים בנהלל. להיות חקלאי היום זה אתגר, ולכן אני תומך בהכנסת לימודי כלכלה חקלאית למכללת עמק יזרעאל, על פי הדרישה, כמובן".

מאיר צור, מזכ"ל תנועת המושבים ויו"ר התאחדות חקלאי ישראל, התייחס בדבריו לסוגיית משבר המזון העולמי: "היום ברור, שלא בכל מקום בעולם המודרני נוכל ליהנות מהמגוון והשפע שיש בארץ. תוך 30 שנה העולם יזדקק לפי שלושה ממה ש(הוא)מייצר, כדי להמשיך ולצרוך אותו מגוון ממנו אנו נהנים היום. אם זה לא ישתנה, החברה הישראלית והכלכלה ישלמו מחיר כבד.

"סוגיה נוספת היא השותפויות. בסוף, על מנת לייצר ולהרוויח, המסה צריכה להיות קריטית. מספר חקלאים שמייצרים ומשווקים יחד מהווים כוח, מעצימים את כושר הניהול והידע וזו נוסחה נכונה ומנצחת.

"לשם כך, יש להתחבר לשיווק, להיות שותפים לכל שרשרת הערך עם החברות שפועלות. שלא ניווכח, שאנחנו מגדלים ומישהו אחר מרוויח. הרעיון הקואופרטיבי היה חכם וצריך לחזור ולהישען עליו, על פי המציאות כיום".

בדיון הציגו חקלאי האזור הצעירים את משנתם ונתנו טיפים למי שמעוניין לחזור ולעבוד במשק המשפחתי. כפיר עפרוני מבית שערים, בן 31, מגדל פרדסים בעסק משפחתי עם הוריו, 2000 דונם בשותפות עם קיבוצים: "לחקלאות השפעה על הקהילה כולה, יש הבנה ותמיכה מצד תושבים, שאוהבים את החקלאות קיימת ומופעלת על ידינו. אם לא אנחנו, מישהו אחר יעבד את אדמתנו.

"הבעיה הגדולה (שעולה) משיחות עם בני גילי היא נושא הנדל"ן. במחירים של היום, לבן ממשיך אין אפשרות לרכוש נחלה כבן ממשיך חקלאי, ולכן אנחנו צריכים למצוא פתרון".

אלון לרנר, ממייסדי "קיימא", חברת הזנק (סטרט-אפ, ד"י) חקלאית במושב שרונה, מספר איך נכנס לחקלאות: "אני מסכים, שלקנות משק זה מורכב, אבל יש רעיונות יצירתיים אחרים, לעתים יש משק לא פעיל. אנחנו ב'קיימא' יושבים על דיר כבשים מלפני 40 שנים, שהיה שייך להורים שלי. צריך להשקיע כסף במקום שיחזיר כסף.

"יש לכוון את הדור הצעיר לייצוא, להביא דברים חדשים, למצוא נישה ייחודית. חשוב להבין, שכן מעריכים את החקלאות הישראלית בעולם. השם שלנו חזק וצריך לעשות בו שימוש ובלבד לשמור על המוניטין.

"אנחנו חזקים ואנחנו חקלאים. המחסור באנשים שמבינים חקלאות בעולם הוא יתרון. החיבור שלנו, של ידע ואקדמיה, מעניק לנו מובילות. אני קורא לחקלאים צעירים: לכו ללמוד ותחזרו למושב, למשק ושם תיישמו. חיבור בין המהות של להיות חקלאי יחד עם ידע וניסיון – זה הפתרון".

בסיכום הדברים, אמר צור הודה לכל המשתתפים: "יש לשמור ולפתח את המשק המשפחתי וברמה הפרקטית. באשכול יש דוגמה נפלאה להתהוות שיווק מאורגן בסיוע התנועה. כמו כן, אני למוד ניסיון מעין יהב, ביתי, ששם ניהלתי את השיווק המאורגן וכל הצדדים יצאו נשכרים. אנחנו בתנועה מעוניינים לסייע לכל מי שיחפוץ, אולי אפילו בשיווק משותף כללי, עם מינימום רווח, כדי להטות את הרווחים לטובת המגדלים".

750 משפחות ייקלטו בגולן

המשפחות יקבלו נחלות ויצטרפו ליישובי המועצה האזורית גולן. השנה יתחיל תהליך הקליטה

מזכ"ל תנועת המושבים, מאיר צור, וחברי מזכירות התנועה סיירו במועצה האזורית גולן עם ראש המועצה, אלי מלכה. צור ציין, כי מעבר לעדכונים ולדיונים החשובים בנושאים שעל סדר היום, חשוב שחברי המזכירות, המתכנסים אחת לחודש, יכירו מקרוב את פעילות המועצות האזוריות השונות, לרבות אתרים בתחומן.

"השנה", סיפר ראש המועצה למשלחת מתנועת המושבים שסיירה בתחום אחריותו המוניציפאלית, "יתחיל תהליך קליטה, שיאכלס בסופו של יום 750 משפחות על נחלות, בכל יישובי המועצה, שאגב לכל התנועות המיישבות ניתן ייצוג בגולן". לאחר הסיור, התכנסו חברי המזכירות לישיבה מן המניין שכללה עדכונים שונים בנושאי חקלאות, קרקעות, חינוך ונוער ועוד.

ביקור המשלחת מתנועת המושבים במועצה אזורית גולן נפתח באום אל קנטיר, בית כנסת עתיק מתקופת התלמוד, אחד מהחשובים ומהמפוארים שנחשפו בארץ והיחיד שבו נשתמרה במלואה בימת ארון הקודש, המתנשאת לגובה שישה מטרים. בית הכנסת נחרב ברעידת האדמה בשנת 749 ובשנת 2003 יזמה המועצה חפירה, קימום ושחזור של בית הכנסת, שהוגדר לאחרונה כאתר מורשת לאומי.

נדחה קיצוץ בשכר רבני ההתיישבות

בחוק ההסדרים נדרשה הפחתה בסך 45 מיליון שקלים משכר הרבנים והבלניות במועצות האזוריות. ועדת הפנים בכנסת התנגדה

קיצוץ בשיעור 60% משכר הרבנים והבלניות במועצות האזוריות נדחה בוועדת הפנים של הכנסת, לאחר שבמסגרת חוק ההסדרים ביקש האוצר לקצץ כ-45 מיליון שקלים משכרם של הרבנים והבלניות.

בדיון שנערך בוועדת הפנים של הכנסת נודע, כי שר האוצר יאיר לפיד הורה על קיום דיון מיוחד שיבחן את הכרחיות הקיצוץ בתקציב. ההצבעה על הקטנת התקציב תידון לאחר תשובת האוצר.

ח"כ זבולון כלפה ("הבית היהודי") פעל להשיג רוב נגד המהלך, בקרב חברי הקואליציה והאופוזיציה: "עלינו לאפשר שירותי דת איכותיים וטובים לאנשי המושבים והקיבוצים בפריפריה, בדיוק כמו במגזר העירוני.

"כתושב קיבוץ שומריה אני עד בשנים האחרונות לביקוש גובר והולך לשירותי דת, דווקא בקיבוצים ובמושבים חילוניים. גם בקיבוץ להב יש הנזקקים לשירותי דת, ויש לאפשר שירותים אלה לכל מי שזקוק לכך, ללא אפליה".

שמואל ריפמן, יושב ראש מרכז המועצות האזוריות: "האחדות הובילה להצלחה מרשימה. מרבית חברי הוועדה הבינו, שהמשרתים בקודש חשובים לכלל תושבי המועצות האזוריות וההתיישבות בארץ ישראל".

ארז אוסישקין יתמודד על ראשות מועצת גזר

בבחירות שיתקיימו ב-24 בדצמבר במועצות האזוריות יעמוד לבחירה מול פטר וייס, המכהן בתפקיד ב-20 השנים האחרונות. אוסישקין יפרסם את המצע שלו בחודשים הקרובים

ארז אוסישקין (43), תושב כפר שמואל, ירוץ לראשות המועצה האזורית גזר, בבחירות שייערכו ב–24 בדצמבר 2013. מטה הפעולה שלו הוקם בבית חשמונאי והוא מצהיר, כי יקיים חוג בית בכל יישובי המועצה.

אוסישקין, גר בגזר מזה 12 שנים, נשוי לאירית ולהם חמישה ילדים, ביניהם זוג תאומים. הוא מנהל ומוביל פרויקטים בתחומי תעשייה ובטחון, מהנדס תעשייה וניהול ובעל תואר שני בחקר ביצועים בארצות הברית. בראשות מועצה אזורית גזר עומד כבר 20 שנה פטר וייס ממושב משמר איילון, והוא אחד מראשי המועצות האזוריות הוותיקים ביותר.

אוסישקין: "במהלך 20 השנים האחרונות נעשו במועצה גם דברים טובים, אך היום ישנה תחושה רחבה בציבור שהגיעה השעה, לאחר 20 שנה, להתחדש, לשפר, לייעל ולהצעיד את המועצה קדימה. כאשר הפוטנציאל כל כך גדול, אל לנו להסתפק בבינוניות ומחובתנו לדרוש שיהיה כאן מצוין! מתוך אמונה זו והכרה בחשיבות השליחות הציבורית, החלטתי להתמודד על ראשות המועצה.

"אני מביא אתי שלושה עקרונות מרכזיים לניהול המועצה: תודעת שירות, יצירתיות ניהולית ואחריות תקציבית. בכוונתי להיות, בראש ובראשונה, ראש מועצה נגיש". מטה הבחירות של המועמד פועל בבית חשמונאי, לאחרונה ערך חוג בית במושב יציץ.

בחודשים האחרונים הכין אוסישקין את הקרקע להתמודדות, בין השאר באמצעות גיוס תומכים ביישובי המועצה השונים, בניית מטה פעולה היושב בבית חשמונאי וכתיבת מצע שייחשף בחודשים הקרובים. על פי הצהרתו, הוא מתכוון לבקר בכל 25 יישובי המועצה ולקיים בהם חוגי בית עד מועד הבחירות, 24 בדצמבר.

ארז אוסישקין. מתכוון לבקר בכל 25 יישובי המועצה

מושבניקית מקדרון נלחמת על הזכות לגדל את בניה בישראל, הרחק מאביהם שבהולנד

בית המשפט העליון פסק שדורון זאוברמן חטפה את שני ילדיה. האם השאירה את בנה הצעיר בישראל ונסעה להולנד, למסור את הבכור לאביו. בני הנוער בקדרון התגייסו לאסוף כסף למימון המשך מאבקה המשפטי

אם לשני בנים ממושב קדרון נאבקת על זכותה לגדל את בנה בישראל. אביו, בעלה המואשם על ידה באלימות מילולית ופיזית כלפיה, דורש לקבל את בנו הבכור. המאבקים המשפטיים שניהלה האם בישראל והגיעו עד בית המשפט העליון רוקנו את כיסיה והיא זקוקה לסיוע כספי במימון המשפט הגורלי בהולנד.

הסיפור של דורון זאוברמן ממושב קדרון קורע לב. היא נסעה ללימודים בהולנד, התאהבה באזרח הולנדי, יוהאן, ובהמשך נישאה לו. אחר כך נולדו להם שני ילדים – ראיין, בן ארבע וחצי כיום, ואחיו, בן שנתיים וחצי. חיי הנישואים שלה לא עלו יפה ולטענתה, בהמשך חייהם המשותפים גילתה שבעלה אלים ושונא ישראל.

בהודעה ("פוסט" בלשון האינטרנט) ארוכה מאוד שפרסמה באתר "פייסבוק" זאוברמן טוענת, שבעלה החרים ממנה את הדרכון, נעל אותה ואת הילדים בבית ודחף אותה במדרגות בזמן הריונה – ואלה רק חלק ממסכת ההתעללויות שלו. בעצת עורכת דין הולנדית, היא ברחה ארצה עם שני בניה לפני כשנה וחצי.

בארץ התנהלו שלושה משפטים בעניין החזקה על הבן הבכור, בשלוש רמות שיפוט. בבית משפט השלום קבעו השופטים ש"כל סיפוריה" של דורון זאוברמן הם רק "תכנית לשוב לישראל". בבית המשפט העליון, בהחלטת השופטים אליקים רובינשטיין, חנן מלצר ודפנה ארז–ברק, נקבע שעליה להחזיר את הבן ראיין לאביו בהולנד, בהתאם ל"אמנת האג". הטסת שני הילדים לארץ ללא הסכמת בעלה נחשבה חטיפה.

לפני שבועיים חזרה דורון עם הבן הבכור להולנד. הבן הקטן נשאר מאחור אצל משפחתה במושב. בפוסט מספרת דורון שהמשפט בישראל עלה לה מיליון שקלים ולא נותר לה כסף למשפט שהיא רוצה לנהל בהולנד במטרה להשיב אליה את בנה הבכור.

בקדרון מגלים סולידריות עם בת המושב – בחמישה ביולי התארגנו בני הנוער למבצע איסוף כסף באמצעות שטיפת מכוניות (בכיכר המייסדים ביישוב) ומכירת עוגות תוצרת בית בכניסה לצרכנייה, על מנת לעזור לדורון במימון המשפט בהולנד. הכסף שנאסף עשוי לעזור, אבל כמובן שהוא רק טיפה בים ביחס לעלות השהייה, הייצוג המשפטי וההוצאות שתי־אלץ האם לכסות.

ועוד כותבת דורון בפוסט שזכה למאות תגובות ופונה גם אל שופטי בית המשפט: "ראיין הוא לא רק ר' מתיק מספר 2270, הוא ילד, ילד רגיש עם נשמה של זהב, מה (יוהאן) יעשה לו כשהוא יגיע לידיים שלו? גידלתי אותו באהבה אינסופית 1794 ימים שהם 4 שנים, 5 חודשים ו–12 יום".

בשלב זה, טרם תחילת המשפט בהולנד, בני משפחת זאוברמן ביקשו לא להגיב.

איתי רייניץ הובא לקבורות

סבב הטיפולים הראשון בבוסטון הצליח, אך הפעוט מכפר הס שחלה במחלת כליות קשה נפטר במהלך שבוע המנוחה שלאחריו. איתי, בן שנה ושלושה חודשים, נטמן בתל מונד

איתי רייניץ מכפר הס, בן שנה ושלושה חודשים בלבד, נטמן לפני כשבועיים וחצי בקבורה אזרחית בבית הקברות של תל מונד. כאלף איש הלכו אחרי ארונו.

לפני כחודש וחצי ("קו למושב" 785, 30 במאי 2013) סיפרנו לכם על מלחמתם של שרית ויונתן רייניץ מכפר הס על חיי בנם, איתי, שחלה בסרטן כליה אלים ונדיר מאוד. כשהיה איתי בן שנה וחודשיים הוא נסע עם הוריו לבוסטון, ארצות הברית, להשתתף בניסוי רפואי – לקבל טיפול שיועד למחלתו, אך טרם הוכחה יעילותו סופית. זו הייתה האפשרות האחרונה של המשפחה לרפא את הפעוט החייכן, שעבר טיפולים מרובים וכואבים, אך ללא הצלחה. בארץ, נשארו שני אחיו – מאיה, בת שמונה, ואורי, בן שש – אצל קרובי משפחה.

עלות הנסיעה החיונית כל כך לא כוסתה על ידי חברות הביטוח וההורים פנו לעזרת הציבור בבקשה לתרום כסף למימון הטיפולים והשהייה הממושכת בחו"ל. במשך שבוע נאספו 800 אלף שקלים ובסיכום המבצע החשוב הצליחו המשפחה, החברים והקהילה – מקרוב ומרחוק – לאסוף כשני מיליוני שקלים. איתי נלחם, ככל יכולתו, וההורים תמכו בו בכל רגע.

סבתו של איתי, מיכל רייניץ (64): "איתי חלה בגיל שמונה חודשים בסרטן כליה נדיר, טופל בצורה אינטנסיבית ב'שניידר' וכשאלה הרימו ידיים, טופל כחודש בבוסטון בטיפול ניסויי ראשוני ויקר. הוא סיים בכבוד את סבב הטיפולים הראשון, אך בשבוע המנוחה שבין שני סבבי הטיפולים, נפטר.

"אמו שרית, מרפאה בעיסוק, ואביו יונתן, קצין בקבע, היו כמובן ליד מיטתו. אני ובתי תמר היינו שם בשבועיים האחרונים לחייו כדי לעזור".

אנשים רבים נרתמו לתרום כסף לנסיעה ולטיפול בבוסטון?

"קהילת כפר הס ואתה ההרחבה התגלו במיטבם וכמובן, אנשים אחרים. הייתה הופעת התרמה מיוחדת של ברי סחרוף, הדג נחש, היהודים, רד בנד וכמה משוטי הנבואה. הגיעו לסכום של שני מיליון שקלים, תתאר לך! אנשים טובים באמצע הדרך!

"בשעה שנפטר, הוא שמע את 'איזה שעון בן חיל' של לוין קיפניס ובהלווייתו, לצד הרבה הספדים אחרים, שרתי את 'קצר כל כך האביב' של דוד גרוסמן ויהודה פוליקר עם השורה המרשימה 'רק ניתן לי ותיכף נלקח', שכתב גרוסמן על בנו שנפל. איתי אהב מאוד את שירי אנדה עמיר פינקרפלד".

את שרה?

"הייתי בשורה האחרונה של להקת הנח"ל עם דני סנדרסון, מירי אלוני ואופירה גלוסקא, אבל לא המשכתי בקריירה".

את חווה את התמיכה של קהילת כפר הס בפעם השנייה.

"נכון. לפני שמונה שנים נפטר בעלי, מוסיק רייניץ, מסרטן הלבלב, גם אז זכיתי לתמיכה מדהימה של הקהילה".

ב–27 ביוני הודיעה המשפחה על "פטירתו של איתי שלנו, לפני שעות אחדות בבית החולים בבוסטון. עד לרגע האחרון איתי נלחם על חייו כמו גיבור אמתי, כשהוא מוקף באהבת המשפחה ובמוזיקה שהוא כל כך נהנה לשמוע.

"אנחנו מודים מקרב לב לכולכם שנרתמתם למאבק שלנו ואפשרתם את הסיכוי היחיד שהיה יכול להצילו". ב–2 ביולי הבוא איתי רייניץ, בן שנה ושלושה חודשים בלבד, לקבורה אזרחית בבית העלמין של תל מונד. במסע ההלוויה הלכו כאלף איש אחרי ארונו.

"אלוני יצחק" נצבע בירוק

כפר הנוער שבו פועל בית הספר החקלאי צמצם בתחומו את השימוש בחשמל, במים ובנייר, הגביר את פעולות המחזור ומייצר קומפוסט משאריות אורגניות. בזכות פעולות אלה ובעזרת פעילויות הסברה של מורי בית הספר וארגון תלמידים, קיבל המוסד החינוכי מהמשרד להגנת הסביבה את תו "בית הספר הירוק"

ויקטוריה רוטקל

כפר הנוער "אלוני יצחק" נכנס לתהליך ארוך, במטרה להפוך ל"בית ספר ירוק" ולהו־ביל לשינוי משמעותי בתפיסה ובהתנהגות התלמידים והצוות בכל הנוגע לטבע ולאיכות הסביבה.

"אלוני יצחק" מוגדר כבית ספר חקלאי, ומאז ומתמיד הושם בו דגש על שמירה על עקרו־נות איכות הסביבה. כך למשל, מזה מספר שנים מוצבים פחי מחזור שאליהם התלמידים משליכים את הפסולת שניתנת למחזור במקום לזרוק אותה לפח האשפה. עם זאת, בשנת 2013 ניכרת עלייה משמעותית במודעותם של תלמידי בית הספר ומוריו לנושאי איכות הסביבה, אפילו ביחס לשנים קודמות. בהתאם לכך, הם נוקטים בפעולות שממשות בפועל את העקרונות האלו.

במסגרת תהליך הפיכתו של בית הספר "אלוני יצחק" לבית ספר ירוק, תלמידיו ומוריו מקפידים לעמוד בחמישה קריטריו־נים שנקבעו על ידי המשרד להגנת הסביבה.

התנאי הראשון שקבע המשרד הוא הכללת נושאי איכות הסביבה בתכנית הלימודים של המוסד החינוכי ובפועל, בית הספר משלב את נושאי איכות הסביבה בהוראה בדיסציפלינות שונות, למשל במקצועות אנגלית, גיאוגרפיה, לשון וכמובן, חקלאות וביולוגיה.

על פי תנאי נוסף, התחייב בית הספר לצמ־צם את השימוש בשלושה משאבים (נייר, מים וחשמל). בנוסף, עליו לדאוג לאיסוף פסולת למחזור. בפועל, בית הספר התאמץ לצמצם את השימוש בארבעה משאבים: נייר – בכי־תות שמו פחי מחזור שמרוקנים פעם בשבוע; מים – הכפר קנה מדיח כלים חדש והסכוני יותר במים לשטיפה בחדר האוכל; חשמל – דנו בחיסכון בחשמל עם מורי בית הספר והצ־מידו מדבקות שבהן קוראים לאנשים לחסוך בחשמל, בסמוך למתגי החשמל בכיתות. כמו כן, הוקם "מרכז קומפוסט" – שאריות אור־גניות נאספות מחדר האוכל בפחים נפרדים, המובאים אל נקודה אחת ובה הופכים את הזבל האורגני לקומפוסט.

התנאי השלישי שהציב המשרד להגנת הס־ביבה הוא קיום מועצת תלמידים שתקדם את הרעיון של בית ספר ירוק. המועצה נקראת "המועצה הירוקה" והיא מורכבת מתלמידי בית הספר בכיתות ח' עד י"א, אשר פועלים במועצה בהתנדבות, בליווי מורה ביה"ס שוקי אסקיו.

חברי המועצה מנסים להנחיל לחניכים ול־צוות הכפר ערכים סביבתיים ולגרום להם לחשוב "ירוק יותר", להפסיק להיות אדישים למה שקורה סביבנו ולפעול נוכח המצב המי־דרדר של הסביבה. בכל שבוע, נפגשים חברי המועצה הירוקה במטרה לדון בדרכים שבהן אפשר לשפר את איכות חיי הכפר, מבחינה סביבתית, ואילו פעילויות אפשר להעביר לתלמידים. לדוגמה, בפעילות עם תלמידי שכבת ז', שהתמקדה בחשיבות המחזור, נערכו תחרויות ידע בנושא וההתלהבות הייתה רבה. בנוסף, נבנתה "הטריבונה הירוקה" מעל מגרש הכדורגל בכפר, שעשויה כולה מעץ בשימוש חוזר.

מאיה לבקוביץ', תלמידת בית הספר ויוש־בת ראש המועצה הירוקה, מספרת שבאחת מהפעילויות שקיימו בקרב תלמידי כיתות ז' עד י"א, הם לימדו על חשיבות המחזור. מטר־תה – להגיע למצב שבו מספר האנשים שמ־עורבים בפעילויות של מחזור ואיכות הסביבה יהיה גדול ככל האפשר.

התנאי הרביעי למעמד המבוקש הוא פעי־לות של תלמידי בית הספר לקידום המודעות לאיכות הסביבה מחוץ לבית הספר. במסגרת פעילות זו, שכבת י"א יצאה מספר פעמים עם המורה אסקיו ועם מדריך הקבוצה, דיאגו אפל, לגינה קהילתית בפרדס חנה ובה עבדו עם קהילת הגינה. בנוסף, נערכה פעילות שנתית עם כיתות ג' של בית הספר היסודי "רימון" ובה עבדו בטיפול בצמחים, בשתילה ובזריעה. בית הספר המשיך השנה במבצע "אימוץ יער", שבו לוקחת חלק שכבת ז' המטפחת את יער אלוני יצחק.

התנאי החמישי והאחרון לקבלת התו הוא הכשרת מורי בית הספר ורתימתם לנושא הס־ביבתי. במסגרת זו, הגיע לכפר הכלכלן הס־ביבתי חגי קוט, שהרצה בפני המורים והסביר להם על השילוב בין צרכנות וכלכלה לאיכות

<<<

בונים את הטריבונה הירוקה. עשויה כולה מעץ ממוחזר

צילום: שוקי אסקיו

פח מחזור מקושט. צומצם השימוש בנייר

צילום: שוקי אסקיו

הסברה במערכת החינוך

אנחנו עדיין רחוקים מחשיפה משמעותית לנושא ה"ירוק"

ראש ענף חינוך והסברה במשרד להגנת הסביבה במחוז חיפה סבורה שיש לפעול על מנת שיותר ילדים יכירו את המחזור ואת החיסכון במשאבי טבע

דוקטור דורית באום, המשמשת כראש ענף חינוך והסברה במשרד לאיכות הסביבה במחוז חיפה, מציעה לבתי ספר המבקשים להיות "ירוקים" לפעול בתחומם ובקהילה להגברת המודעות הס־ביבתית.

האם התנאים לקבלת הסמכה של "בית ספר ירוק" הוגנים, קשים או קלים מדי בעינייך?

"תנאי בית ספר ירוק אינם קשים וב־החלט הוגנים, אך הם מחייבים התייחסות משמעותית של בית הספר ל'ירוק' בכל התחומים של חינוך, נראות ירוקה ועשייה ירוקה. זהו תהליך של הסמכה ירוקה (תו תקן) ולכן מחייב אותנו למדידה כמותית ואיכותית".

אילו פעולות עושה המשרד להגנת הסביבה כדי לשכנע בתי ספר נוספים להצטרף לפרויקט?

"הסברה רחבה, מידע באינטרנט ודוג־מאות של בתי ספר שקיבלו את התג של בית ספר ירוק, הנחיה של מדריכים ותק־ציב צנוע שניתן לבתי הספר".

מה את ממליצה לבתי ספר שנמצאים בתהליך דומה לאלוני יצחק, כלומר בת־הליך ההפיכה לבית ספר ירוק, כדי לחזק את העברת המסר של השמירה על הס־ביבה?

"לפעול בקהילה ובבתי הספר בנושאים שרלוונטיים ואקטואליים לסביבה ולחב־רה שלכם בתחום של חינוך והגברת המו־דעות הסביבתית".

האם את חושבת ששיעור הילדים בישראל הנחשפים למשמעות של הגנת הסביבה מספיק?

"לא, עדיין אנחנו רחוקים מתמונת מצב שבה רוב תלמידי בית הספר חשופים לנושא".

תלמידים אוספים נייר. בכיתות שמו פחי מחזור שמרוקנים פעם בשבוע
צילום: מקסים בולטיאנסקי

הסביבה. גם חדר המורים עצמו השתנה, נוסף בו "קיר ירוק" ועליו מידע מועיל, נוספו פחי מחזור וחל צמצום נייר במדפסות.

הסקר קובע: השינוי קורה!

תהליך הפיכתו של בית הספר ל"ירוק" השפיע רבות על ההווי בבית הספר ועל תל־מידיו. המנהלת רונית גבע, שתמכה ברעיון, אומרת ש"הפעילות הירוקה מורגשת ברמה היום־יומית בבית הספר". מסקר שנערך בקרב תלמידי בית הספר בנוגע למעורבותם ולמודעותם בכל הקשור לנושאי איכות הס־ביבה עולה, כי חל שיפור בכל הנוגע למוד־עות התלמידים בנושא איכות הסביבה.

אחת המסקנות שאפשר להסיק מתוצאות הסקר היא שבשנת 2013 הייתה עלייה ניכרת במספר התלמידים שחשבו שבית הספר ידי־דותי לסביבה, ביחס לשנת 2012. עוד עלה מן הסקר, שבשנת 2013 ירד מספר התלמידים הטוענים שהם צורכים הרבה דברים שנית־נים למחזור (בגדים, נעליים, בקבוקים וכו') ביחס לשנה שקדמה לה. לולא היה בית הספר מתחיל בתהליך הפיכתו לבית ספר ירוק ומ־עביר פעילויות בכיתות הלימוד בנושא זה, סביר להניח שהעלייה במודעותם ובמעורבו־תם של תלמידי בית הספר ומוריו לנושאים אלה לא הייתה מתרחשת.

לסיכום, בשנת 2013 התחיל בית הספר "אלוני יצחק" בתהליך של קבלת תו "בית ספר ירוק" על פי הגדרת המשרד להגנת הסביבה. ניתן לראות, גם על פי תוצאות הסקר וגם על פי תחושת התלמידים והסגל, כי התהליך היה משמעותי. הפעולות שבוצעו במהלך התהליך יצרו שינוי אמתי גם במצי־אות החיים בכפר ובעיקר ברמת התודעה של התלמידים שייקחו את השיעור שקיב־לו בתחום זה להמשך חייהם וכך ישפיעו על העולם שבחוץ.

ב–13 ביוני 2013 קיבל כפר הנוער אלוני יצחק את תו "בית הספר הירוק" לאחר שה־ציג את פעילותו מול ועדה במשרד להגנת הסביבה בחיפה.

הכותבת היא תלמידת כיתה י"ב במגמת תקשורת בבית הספר

אחת הערמות ב"מרכז הקומפוסט" בכפר. שאריות אורגניות נאספות מחדר האוכל בפחים נפרדים
צילום: שוקי אסקיו

בסימן שאלה

עו"ד איילת רייך-מיכאלי

כתובת לשאלותיכם
dror.maariv@gmail.com

הנוער העובד והנופש

מהן החובות של מי שמעסיק בני נוער בחופשה? באילו תחומים נערים ונערות יכולים לעבוד? מאיזה גיל? * מה משך החופשה שמותר לאם טרייה לקחת מעבודתה?

עם תחילת חופשת הקיץ, על מה חייב להקפיד בהעס־קת ילדים ובני נוער?

לפי החוק המרכזי הרלוונ־טי לענייננו ("עבודת הנוער תשי"ג–1953"), נער הוא מי שטרם מלאו לו 18 שנים. החוק קובע, כי למעט המקרים החריגים – עבודה חקלאית במשק או עבודה זמנית אצל ההורים, שלא בתעשייה, כל העסקה אחרת היא בגדר העבדת נער ונכללת בחוק.

הגיל הנמוך ביותר שבו אפשר להעסיק נער או נערה הוא 15 שנים, בהתאם לתנאי החוק. עם זאת, במהלך חופשת הקיץ אפשר להעסיק בני נוער בגיל 14 אם כל התנאים מתקיימים: העבודה מתקיימת בתקופת חופשת הלימו־רים, העבודה קלה ולא תפגע בבריאות הילד ובהתפתחותו.

המעסיק חייב לנהל רישום קפדני של שעות וימי העבודה של כל בן נוער המועסק על ידו. המעביד אינו יכול להסתתר מאחורי הטענה, כי לא ידע שנער או נערה המועסקים אצלו קטינים, או את זהותו של משלם השכר. כמו כן, העסקת נער מחייבת קבלת אישור מרופא המשפחה המאשר את העבדת הנער.

קיימים תחומי עיסוק, שבהם נדרש הנער לעבור בדיקת התאמה – בדיקה רפואית נרח־בת הנעשית בידי רופא מורשה. סוגי העבו־דות שבשלן נדרשת בדיקת התאמה מפורטות בתקנות עבודת נוער.

תקנות עבודת הנוער (עבודות אסורות ועבודות מוגבלות) תשנ"ו–1995 מסדירות את העבודות שבהן אסור להעביד נער ואת ההגבלות החלות על העבדת נער או נערה. תקנות אלה באות להוסיף על התקנות בענ־יין אי התאמת נער להיות עובד בעבודות או בחומרים מסוימים, שהותקנו מכוח פקודת הבטיחות בעבודה (נוסח חדש) תש"ל 1970–.

החוק קובע, כי אין להעסיק נער שטרם מלאו לו 16 שנים במשך יותר משמונה שעות ביום, ולא יותר מ–40 שעות בשבוע עבודה. ככלל, במקום שבו חל שבוע עבודה מקו־צר, נער שגילו מעל 16 שנים יכול לעבוד עד תשע שעות ביום, ולא יותר מ–40 שעות בשבוע עבודה (לכלל זה יש יוצאים מן הכלל הכלולים בחוק).

חל איסור על העבדת נער בשעות נוספות וכן בימי המנוחה השבועית; חל איסור על העבדת נער בשעות הלילה, כפי שהוגדרו בחוק, למעט במקרים מיוחדים ובכפוף להי־תר. בעניין זה, שר העבודה רשאי להתיר הע־בדת צעיר (בן 16 עד 18) עד חצות בחקלאות או במפעל תעשייה, שבהם עובדים במשמרות ובתנאים מיוחדים המצדיקים זאת.

כמו כן, רשאי שר העבודה להתיר העבדת צעיר משעה 05:00 בבוקר בעבודה חקלאית עונתית, שבה מקדימים להתחיל בעבודה.

קבלת כל היתר, על פי החוק, מותנה ביידוע הנער לזכותו להביע את עמדתו ביחס להיתר להעבדתו, באחריות מבקש ההיתר, שימסור לידי הנער טופס הבעת עמדה. אם לא הביע הנער את עמדתו, יש לציין זאת בבקשת ההי־תר, בהתאם לתקנות עבודת נוער (יידוע נער ושמיעתו, התשנ"ט–1999).

נער מועסק זכאי לכל הזכויות הסוציאליות להן זכאי כל עובד, לרבות שכר מינימום, חופשה שנתית, החזר הוצאות נסיעה ותשלום דמי בי־טוח לאומי. מעביד אשר אינו פועל על פי החוק והתקנות חשוף לעונשים פליליים ואם זה תאגיד, החוק קובע כפל קנס. כמו כן, חשוף המעביד לתביעות נזיקיות, בין היתר, בשל הפרת חובה חקוקה ורשלנות. במקרים של העסקה בניגוד לחוק, חשופים גם הורי הנער לקנסות.

עובדת הנמצאת בחופשת לידה אינה מעוניינת לחזור לעבודה בתום חופשת הלידה, אלא לצאת לחופשה ללא תשלום. מה חובות המושב ביחס לבקשתה?

עובדת זכאית ל–26 שבועות חופשת לידה, מהם 14 שבועות שבהם תקבל דמי לידה מה־מוסד לביטוח לאומי, בהתאם לחוק עבודת נשים תשי"ד–1954. בנוסף, סעיף 7(ד) לחוק קובע: "עובדת רשאית להיעדר מהעבודה, מתום חופשת הלידה, מספר חודשים כרבע מספר החדשים שבהם עבדה אצל אותו מעב־יד או באותו מקום עבודה, אך לא יותר משנים עשר חודשים מיום הלידה וחלק של חודש לא יבוא במניין.

"אולם, ממספר החודשים שתהיה העובדת רשאית להיעדר בהתאם לפסקה זו, יופחתו מספר השבועות שבהם עלתה חופשת הלידה שנוצלה על ידי העובדת לפי סעיף 6(ב)(1) על ארבעה עשר שבועות, או על תקופה של ארבעה עשר שבועות, בתוספת הארכות".

כלומר, בהתאם להוראות הסעיף, אם העוב־דת הועסקה אצלכם במשך 20 חודשים בטרם חופשת הלידה, היא תהיה זכאית לחופשה ללא תשלום (חל"ת) למשך חמישה חודשים מתום חופשת הלידה, בניכוי 12 שבועות (ההפרש שבין 26 שבועות לבין 14 שבועות של חופשה הלידה בתשלום דמי הלידה).

כאמור, בכל מקרה, העובדת אינה יכולה לצאת לחל"ת לתקופה העולה על 12 חודשים מיום הלידה, בניכוי תקופת חופשת הלידה שנוצלה מעבר ל–14 שבועות.

הכותבת, ממשרד עורכי דין וגישור "איי־לת רייך", עוסקת באגודות שיתופיות, בתחום המסחרי–חקלאי ובליטיגציה.

המידע כללי בלבד ואינו חוות דעת או יי־עוץ מוסמכים.

כתובת לשאלותיכם
efrat@hakikat.co.il

וישראל אהב את יוסף מכל בניו

הבן האהוב קיבל את המשק וגם את עול הטיפול בהורים. לאחר שערך הנחלה עלה התפוגגה הסכמת שאר הילדים לסידור והם דרשו פיצוי. הבן הממשיך מחולץ מבור הקנאה ומריבות הירושה

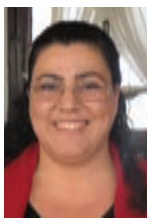

"יש לנו אח, יוסף... רק בתעודת הזהות קוראים לו ירון". משפט כזה, שאומר אח על אחיו, חושף הכול – את הקנאה, התסכול, הכעס על האח היפה, האהוב, המועדף. קשה לשמוע אמירה כזו מפי אח בכור על אחיו הצעיר, במיוחד בפגישה אתי, כשברור שירושה על הפרק.

לפני למעלה משבועיים הגיע אליי שאול, בן 85, ממושב בדרום. שבוע מאוחר יותר הגיע שוב, הפעם עם בנו הצעיר, ירון. כמה ימים אחר כך הגיעו שלושה – האב, ירון ואחיו הבכור, ערן. יש גם אם ושתי אחיות בסיפור, אך הן בחרו שלא להגיע.

שאול פתח וסיפר, כי כל ילדיו נשואים ומסודרים, כל אחד בביתו. לפני כשש שנים, שאול הודיע לארבעת ילדיו, כי החליט להעביר את המשק לירון בעודו בחייו. ירון נשוי ליעל, אחות במקצועה, וההורים שעברו את גיל 80 חשבו שעם ירון, בן הזקונים האהוב, ועם אשתו האחות לידם יחושו ביטחון מרבי בשנות זקנתם.

כל האחים קיבלו בהבנה ובהסכמה את החלטת ההורים, אולי מכיוון שערך המשק לא היה גבוה באותם ימים, והמטלה של הטיפול בהורים נראתה כבדה וארוכת טווח. ירון ויעל עברו למושב וכבר שש שנים חיים בבית קטן בנחלה, משקיעים את מיטב זמנם בהורים הקשישים... לשאר האחים היה הסידור הזה נוח מאוד.

"האוכל של סבתא"

לפני כשנה החליטו ירון וערן, אחיו הבכור, להפעיל מטבח לתבשילים ביתיים, "האוכל של סבתא", למכירה בימי שישי בלבד. כל ימות השבוע עובד כל אחד מהם בעסקיו, ומדי ליל חמישי הגיע ערן למשק, ושני האחים עמלו כל הלילה בין הסירים, בישלו מטעמים (לפי מתכונים מסורתיים של האם) ונעטפו בריחות מהרי האטלס, בזיכרונות ילדות, בצחוקים ובחום משפחתי. כשזרחה השמש על יום השישי הכול היה מוכן למכירה, השמועות על הטעם התפשטו באזור, וההצלחה הייתה רבה.

במשך חודשים התקרבו שני האחים ונרקמה ביניהם ידידות חדשה ונפלאה.

הכביש החדש המשבר

רצה הגורל ורצה ראש המועצה, כביש חדש נסלל ליד המושב שכוח האל וקירב אותו אל העיר הגדולה. ערך המשקים הכפיל את עצמו תוך זמן קצר. עם או בלי קשר, ערן התחיל להתרחק מירון, האהבה והחום של לילות חמישי נעלמו. לטענתו, במהלך החודשים במטבח גילה בירון תכונות אופי שלא ידע על קיומן.

היה נדמה לו שהוא מזהה באחיו הצעיר נוכלות וחוסר יושר, והוא האשים אותו בהשפעה במילים חלקלקות על החלטות ההורים. האח הצעיר, שהיה תמיד הבן האהוב על הוריו, הפך בעיני אחיו הבכור לנוכל ערמומי שמנשל את אחיו מירושתם. ערן נהנה לצטט באוזניי את ההשוואה בין ירון ליוסף התנ"כי: "וְיִשְׂרָאֵל אָהַב אֶת-יוֹסֵף מִכָּל-בָּנָיו כִּי-בֶן-זְקֻנִים הוּא לוֹ...: וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי-אֹתוֹ אָהַב אֲבִיהֶם מִכָּל-אֶחָיו וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם (בראשית ל"ז ג'-ד').

מהר מאוד התפרק המפעל המשפחתי, והמשפחה צנחה מפסגת האהבה וההסכמה אל בור הקנאה ומריבות הירושה.

אב מתוסכל ופגוע

מול ארבעת האחים שנקלעו למערבולת הכעס והשנאה נותרו שאול ורעייתו מתוסכלים וחסרי אונים. כל חייהם חסכו מעצמם למען הילדים וטיפחו את הקשר המשפחתי החם, וכעת הכול מתרסק מול עיניהם.

מעולם לא הסתירו את היות ירון בנם המועדף. הוא גדל כבן זקונים אהוב ונישואיו ליעל רק קירבו את שניהם להורים, אבל מעולם לא קיפחו את האחים הגדולים, וכולם קיבלו חום ועזרה בקניית בתיהם.

כאשר התלהטו המילים בין שני הבנים במהלך השיחה, שאול ניגב עין דומעת כמה פעמים.

אין צורך בהסכמת האחים

כרגע, אי-אפשר לשנות את המצב המשפטי, משום שהמשק רשום על שמו של ירון כשש שנים. הדרישה של ערן מאחיו הצעיר היא פיצוי משמעותי לו ולשתי האחיות, על כך שקיבל את הנחלה ששוויה רב כיום.

האב שאול מתנגד לכך, באמרו שירון ויעל תומכים בהם שנים, וכי שאר האחים מעולם לא הביעו התנגדות להעברת המשק על שמו של ירון. חשוב לציין, שמבחינה משפטית אין צורך בקבלת הסכמת האח ערן, או הסכמה חיצונית כלשהי. ההורים עצמאיים לקבל החלטה בשאלה מה ייעשה ברכושם, ללא כל תנאי.

נדרשו עוד שתי פגישות והרבה מילים כדי לרכך את לבו של האח הבכור ערן, אך בסופו של תהליך, הצלחנו לנסח התחייבות לתשלום לא-גבוה שיעביר ירון לאחיו ולשתי אחיותיו. התשלום הכספי ייגרע מחלקו של ירון בירושה העתידית של ההורים, כך שמנתו של ירון תחולק בין אחיו ואחיותיו. גובה הסכום שנקבע מגלם בתוכו את כל השנים שבהן ירון תמך בהורים והשקיע את זמנו ואת כספו במשק.

גם האב שאול הצליח לקבל את הסיכום, ולדבריו אשתו והבנות, "שיקבלו כל מה שנחליט כאן", אישרו את ההבנות. ההורים ערכו צוואה חדשה לפי המתווה שהוסכם בין ילדיהם.

לירון יידרש עוד זמן כדי לקבל את ההסדר החדש, אבל גם הוא מבין היום קצת יותר את אחיו ובעיקר את חשיבות ההסכם לשלום בית ולשמירת המשפחה, ומי יודע, אולי יבוא יום ולאחר שיירגעו ביניהם הרוחות הם יפתחו מחדש את ה"אוכל של סבתא"...

הכותבת, עורכת דין ונוטריון משנת 2000,
עוסקת ביצירת הסדרים משפחתיים

סיר אוכל. הבישול בימי חמישי קירב בין האחים

בקצב שלה

בגיל 42, התבשרה שון הראל (50) ממושב אמונים שחלתה בסרטן השד. למזלה, בעלה ניר תמך בה לכל אורך הדרך אל ההחלמה, משפחה וחברים ליוו אותה אל הטיפולים המכאיבים והמעייפים. מאז שהחלימה, הראל מעניקה לחולות אחרות את הכוח שלה ואת ההבנה למצבן מניסיון החיים שלה. השמחה על החלמתה וההבנה שיש לנצל את הזמן טוב יותר מניעות אותה לעשות ולעשות, והיא אינה עוצרת לנוח. בתחרות השיט השנתית בכינרת, היא הכתיבה את הקצב לחברות שחתרו בסירה שבחרטומה ראש דרקון

חני סולומון *

שון הראל בחצר ביתה באמונים. "גיליתי שהייעוד שלי בחיים הוא בכיוון אחר בכלל"

שון הראל ממושב אמונים, נשואה ואם לארבעה יל־דים, גילתה במהלך החלמתה מסרטן השד שהייעוד שלה בחיים הוא עבודה עם אנשים וטיפול בהם. לי־מודי פסיכותרפיה גופנית, עיסויים והתנדבות בארגון התומך בחולות סרטן ממלאים עתה את ימיה. לאחרונה, אף השתתפה בשיט בכינרת, שדרש ממנה הכנה פיזית, ובו חתרה בסירת דרקון לצד נשים המחלימות מאחד מסוגי הסרטן שפגעו בגופן, וכך הן החיו מסורת סינית עתיקה.

פגשתי את שון הראל במרפסת ביתה, בצל עץ שופע אשכולות פריחה צהובה מאירת עיניים, כמו הלב־לוב שבו היא מקיפה את חייה לאחר שהחלימה. כוח עצום פורץ ממנה כשהיא מספרת את קורותיה, מרגע שהתבשרה על מחלת סרטן השד שהתמקמה בגופה עד שהתגברה עליה.

היא נראית צעירה מגילה, 50, תסרוקת קארה כהה מקיפה את ראשה, והיא מדברת בקול מרגיע ומלטף כמי שמנסה להבין עדיין מה המחלה הנוראה הזו רצתה לומר לה, לאן הובילה אותה? "אפשר לומר בפירוש, שיצאתי מהמחלה מחוזקת יותר כאדם, עם השקפה אחרת ושו־נה על החיים. בעצם, קיבלתי סוג של מתנה, כמה שזה נשמע נורא. מכיוון שיש את ההתנהלות שלי בחיים לפני המחלה ואחרי. וב'אחרי', אני מאוהבת לגמרי...

"רק אז עצרתי והבנתי מי אני ומה ייעודי. כשאני חו־שבת על התהליך שעברתי עם המחלה וההחלמה, אין ספק שהמושב נתן לי את השקט שהייתי זקוקה לו כל כך בכל אותה התקופה, עד להחלמה". כדי לנסות להבין מה עובר על אישה ועל משפחתה כשהם מגלים שהאם ובת הזוג חלתה בסרטן, יש לחזור לאותה נקודה משמ־עותית ומכרעת, שבה החיים משתנים ובוודאי גם סדרי העדיפויות. איך ממשיכים הלאה משם?

מה עברת מהרגע שבו גילו את החשד לסרטן השד?

"כל העניין התחיל לפני שמונה שנים, יום לפני יום הנישואים ה–18 שלנו. כמה משמעותי, 18 – ח"י. ביום בו קיבלתי את הבשורה שחליתי בסרטן השד השתנו חיי, אולי לחיים האמתיים. כמה שבועות לפני כן, דווקא ניר בעלי היה זה שגילה את הגוש בחזה. הוא מאוד דאג וביקש שארוץ מהר לבדיקות. הוא היה ממש לא רגוע והפציר בי שוב ושוב שאלך לבדיקות, באופן דחוף ביותר. הלחץ בדרישותיו התגלה כמשהו שאינו אופייני לו לגמרי, כי הוא ידוע באופיו הרגוע. הנימוק שלו נבע מהסיסמה המוכרת, 'גילוי מוקדם עשוי לה־ציל חיים'. משפט זה הופנם על ידו מהכתובית הקופצת מפעם לפעם בזמן הגלישה באינטרנט. אני הייתי יותר רגועה, כי חשבתי שיתברר שזאת הייתה בעצם טעות בתשובה".

גם אחרי גילוי הגוש והבדיקות, רגע לפני התשובה, חשבו בני הזוג שאין סיכוי ששון תחלה בסרטן. "מכיוון שמעולם לא היה במשפחתי סרטן שד, ובוודאי אינני הראשונה. כל הנתונים שתמיד נשאלים בסקרים לא מאפיינים את חיי. אני לא מעשנת, לא שותה, ילדתי בגיל יחסית צעיר והנקתי את כל ילדיי. התשובות שלי הביאו למסקנה, שאני לא עונה על הסטטיסטיקה כלל וכלל, ולכן הייתה זו הפתעה גמורה לכולנו".

התגובה הראשונית הייתה הלם, היא מסבירה, וניכר שהיא מתרגשת כשהיא נזכרת ברגע המפחיד. ההלם הגדול הותיר אותה קפואה, כאילו לא היה מדובר בה, אבל "אחרי שהדברים החלו לחלחל לתודעה ומה שמצ־פה לי, החלטנו ניר ואני שאנו יוצאים למסע הזה ביחד, יד ביד, עוברים את זה ומנצחים!

"מוות לא הייתה אופציה בכלל, ילדיי היו אז בני 22, 16, 14 וילדה קטנה בת שמונה. המחשבות שרצו ברא־

בקצב שלה

בגיל 42, התבשרה שון הראל (50) ממושב אמונים שחלתה בסרטן השד. למזלה, בעלה ניר תמך בה לכל אורך הדרך אל ההחלמה, משפחה וחברים ליוו אותה אל הטיפולים המכאיבים והמעייפים. מאז שהחלימה, הראל מעניקה לחולות אחרות את הכוח שלה ואת ההבנה למצבן מניסיון החיים שלה. השמחה על החלמתה וההבנה שיש לנצל את הזמן טוב יותר מניעות אותה לעשות ולעשות, והיא אינה עוצרת לנוח. בתחרות השיט השנתית בכינרת, היא הכתיבה את הקצב לחברות שחתרו בסירה שבחרטומה ראש דרקון

חני סולומון *

שון הראל בחצר ביתה באמונים. "גיליתי שהייעוד שלי בחיים הוא בכיוון אחר בכלל"

שון הראל ממושב אמונים, נשואה ואם לארבעה יל־דים, גילתה במהלך החלמתה מסרטן השד שהייעוד שלה בחיים הוא עבודה עם אנשים וטיפול בהם. לי־מודי פסיכותרפיה גופנית, עיסויים והתנדבות בארגון התומך בחולות סרטן ממלאים עתה את ימיה. לאחרונה, אף השתתפה בשיט בכינרת, שדרש ממנה הכנה פיזית, ובו חתרה בסירת דרקון לצד נשים המחלימות מאחד מסוגי הסרטן שפגעו בגופן, וכך הן החיו מסורת סינית עתיקה.

פגשתי את שון הראל במרפסת ביתה, בצל עץ שופע אשכולות פריחה צהובה מאירת עיניים, כמו הלב־לוב שבו היא מקיפה את חייה לאחר שהחלימה. כוח עצום פורץ ממנה כשהיא מספרת את קורותיה, מרגע שהתבשרה על מחלת סרטן השד שהתמקמה בגופה עד שהתגברה עליה.

היא נראית צעירה מגילה, 50, תסרוקת קארה כהה מקיפה את ראשה, והיא מדברת בקול מרגיע ומלטף כמי שמנסה להבין עדיין מה המחלה הנוראה הזו רצתה לומר לה, לאן הובילה אותה? "אפשר לומר בפירוש, שיצאתי מהמחלה מחוזקת יותר כאדם, עם השקפה אחרת ושו־נה על החיים. בעצם, קיבלתי סוג של מתנה, כמה שזה נשמע נורא. מכיוון שיש את ההתנהלות שלי בחיים לפני המחלה ואחרי. וב'אחרי', אני מאוהבת לגמרי...

"רק אז עצרתי והבנתי מי אני ומה ייעודי. כשאני חו־שבת על התהליך שעברתי עם המחלה וההחלמה, אין ספק שהמושב נתן לי את השקט שהייתי זקוקה לו כל כך בכל אותה התקופה, עד להחלמה". כדי לנסות להבין מה עובר על אישה ועל משפחתה כשהם מגלים שהאם ובת הזוג חלתה בסרטן, יש לחזור לאותה נקודה משמ־עותית ומכרעת, שבה החיים משתנים ובוודאי גם סדרי העדיפויות. איך ממשיכים הלאה משם?

מה עברת מהרגע שבו גילו את החשד לסרטן השד?

"כל העניין התחיל לפני שמונה שנים, יום לפני יום הנישואים ה–18 שלנו. כמה משמעותי, 18 – ח"י. ביום בו קיבלתי את הבשורה שחליתי בסרטן השד השתנו חיי, אולי לחיים האמתיים. כמה שבועות לפני כן, דווקא ניר בעלי היה זה שגילה את הגוש בחזה. הוא מאוד דאג וביקש שארוץ מהר לבדיקות. הוא היה ממש לא רגוע והפציר בי שוב ושוב שאלך לבדיקות, באופן דחוף ביותר. הלחץ בדרישותיו התגלה כמשהו שאינו אופייני לו לגמרי, כי הוא ידוע באופיו הרגוע. הנימוק שלו נבע מהסיסמה המוכרת, 'גילוי מוקדם עשוי לה־ציל חיים'. משפט זה הופנם על ידו מהכתובית הקופצת מפעם לפעם בזמן הגלישה באינטרנט. אני הייתי יותר רגועה, כי חשבתי שיתברר שזאת הייתה בעצם טעות בתשובה".

גם אחרי גילוי הגוש והבדיקות, רגע לפני התשובה, חשבו בני הזוג שאין סיכוי ששון תחלה בסרטן. "מכיוון שמעולם לא היה במשפחתי סרטן שד, ובוודאי אינני הראשונה. כל הנתונים שתמיד נשאלים בסקרים לא מאפיינים את חיי. אני לא מעשנת, לא שותה, ילדתי בגיל יחסית צעיר והנקתי את כל ילדיי. התשובות שלי הביאו למסקנה, שאני לא עונה על הסטטיסטיקה כלל וכלל, ולכן הייתה זו הפתעה גמורה לכולנו".

התגובה הראשונית הייתה הלם, היא מסבירה, וניכר שהיא מתרגשת כשהיא נזכרת ברגע המפחיד. ההלם הגדול הותיר אותה קפואה, כאילו לא היה מדובר בה, אבל "אחרי שהדברים החלו לחלחל לתודעה ומה שמצ־פה לי, החלטנו ניר ואני שאנו יוצאים למסע הזה ביחד, יד ביד, עוברים את זה ומנצחים!

"מוות לא הייתה אופציה בכלל, ילדיי היו אז בני 22, 16, 14 וילדה קטנה בת שמונה. המחשבות שרצו ברא־

צילום: חני סולומון

שי אז היו: איך להתגבר? אפילו התגנבה מחשבה כזאת, איזה מזל שזו אני ולא מישהו אחר מבני משפחתי".

אחת השאלות המעיקות מבין רבות הייתה: איך מודיעים כזה דבר לילדים? הראל מספרת שהיא וניר החליטו להת־ייעץ עם פסיכולוגית נוער ובהדרכתה, כל ילד קיבל את הידיעה, בהתאם למינו ולגילו. "הילדים הגדולים די התנתקו, והיה להם קשה להיות קרוב אליי ואילו הבת הקטנה הייתה דבוקה אליי, דאגה, כעסה, אך גם ניחמה אותי. אני מודעת לעובדה שהיא עברה תקופה לא־פשו־טה.

"לדוגמה, זכור לי באחת הפעמים שש־כבנו במיטה זו לצד זו, ברגע של פינוק. הילדה בת השמונה ראתה ששערי נושר והתחילה לשאול שאלות, כדרך הילדים. ההנחיה המקצועית שקיבלנו הייתה לא להשתמש במושג 'סרטן'. הילדה הסתכלה ושאלה, בשיא הטבעיות, האם יש לי סרטן? כשהודיתי במצבי, הילדה המשיכה לשאול שאלות כל כך ישירות, שגרמו לי ממש צמרמורת. למשל, האם אמות?

"התשובות הכנות שלי, שהשבתי לה, מובילות אותי עד היום: שאין לי כל כוונה להיכנע למחלה ולקושי ולהיעלם מהחיים, כי יש לי מה לעשות ולתרום בחיים כאן. מאז, החלטתי ביתר עוצמה שצריך להמשיך בנתיבי החיים, עם ההח־לטות החדשות שלקחתי עם עצמי – אני נלחמת במחלה ומנצחת ומובילה את חיי במסלולים המתאימים לי ולבריאותי.

"לניתוח נכנסתי די מהר, הגוש היה יחסית גדול ועבר כבר ללימפה. לכן, הוחלט באותה העת, שהכריתה של שד ימין תהיה מלאה ובאותו ניתוח הוצאו גם הבלוטות מבית השחי. הרופאים המליצו על שחזור שד מידי, עוד באותו הניתוח. זה נעשה על ידי החדרת סיליקון לניפוח השד החסר, בכל שבוע.

"בשלב מאוחר התברר, שהחלטה לשח־זור הייתה שגויה. המסקנה הייתה ברורה ברגע שהגיעו תוצאות הבדיקות, התברר שגם בלוטות הלימפה היו נגועות. לכן הוחלט על 28 הקרנות, שהרסו את טיפול שחזור השד. רוחי לא נפלה, וקיבלתי החלטה לעבור את הטיפול במלואו, לא לוותר ולהכניע את המחלה עד תום.

"השיער נשר, כמקובל, המראה משתנה וחיים אחרים התחילו, כמסע אל הלא־נודע, החל מהניתוח ועד אחרון ההק־רנות. ניר ואני נסענו בכל זמן המחלה לטיפולים בהדסה עין כרם בירושלים, גם בתקופות המתישות ביותר. בזמן ההקרנות, המצב היה די מסורבל, מכיוון שתקופה זו הייתה כרוכה בנסיעה יום־יומית להדסה. מצאנו פתרון – שהנסיעה בכל יום תהיה עם בן משפחה או עם חבר אחר. הפכנו את זה ליום כיף, של קפה בדרך.

"כשאני מסכמת את התקופה של הטיפולים הכימותרפיים, אני יכולה לומר שהיא הייתה מאוד לא־קלה, בכל המובנים. לצערי, ספגתי כמעט את כל תופעות הלוואי האפשריות. הגעתי עד לאפיסת כוחות, לכן קיבלתי גם זריקות ברזל. במקביל, ניסיתי גם רפואה אלט־רנטיבית, דיקור סיני.

"לגוף היה מאוד קשה, והוא קרס לאטו, אך דווקא ברגעים הכי קשים לא נתתי לייאוש לחדור אליי. כבר הבנתי שהמח־לה לא הגיעה אליי סתם, היא באה לאו־תת לי משהו. מהרגע הראשון לא נתתי אנרגיה להתייסרות ולהאשמות אישיות כועסות – 'למה זה קרה דווקא ליי?'. כל הזמן ניסיתי לראות את המחלה כתהליך אופטימי, שאני צריכה לעבור ושידרתי לעצמי חיוביות מהתהליך, ממנו אצא מחוזקת ושלמה יותר עם עצמי. בנפ־שי, ידעתי שאתגבר ואעבור הכול וי־

<<<

בפסטיבל סירת דרקון בכינרת. שון הראל, באפודה האדומה בחרטום הסירה, נותנת את הקצב לחותרות

בואו ימים יפים יותר. חלמתי על הסוף הטוב".

"הגוף והנשמה שלי רצו שינוי"

יש המכנים פעולה זו "דמיון מודרך", המחשבה מגשימה את עצמה. כך תכ־ננה הראל נסיעה לנופש באילת, נסי־עה שתבדיל בין סוף הטיפולים לחיים החדשים, הבריאים. "למחרת ההקרנה האחרונה, בעודי חבושה עם משחה וכל המוגלה, נסעתי לשבוע ימים לאילת, עם כל בני משפחתי, זה היה סמל לניצחוני על המחלה.

"מאז שגילו את הממצא הנגוע ועד סוף הטיפולים עברו תשעה חודשים לא־פשוטים, והיום אני יכולה להבין שהגוף והנשמה שלי רצו שינוי. כיום אני מודה שאני מאושרת מחיי המלאים ובעלי תוכן ומשמעות נפלאים. קשה להאמין, שמאז גילוי המחלה עברו שמונה שנים כל כך משמעותיות, שנים ששינו את חיי. אין ספק, שהעזרה ותמיכה מניר וכל המשפחה סביב עזרה לי מאוד, אך אני מאמינה שגם הכוחות הפנימיים שלי, שהתגלו כלא־מתפשרים עם המצב אליו נקלעתי, הובילו אותי להכניע את המח־לה, להתרומם ולגדול גבוה ועמוק יותר משהכרתי ביכולתי".

במה מתבטא השינוי שבחרת לעשות בחייך?

"בשנים האחרונות, לפני גילוי המחלה, עבדתי במפעל 'אמקול', בייעוץ לחברת פולקסווגן בגרמניה בענייני רכש בארץ. העבודה הייתה תובענית ולא־קלה. בזמן המחלה, שאלתי את עצמי: איך זה קרה? האם אני לא עושה מספיק לעצמי? האם אני לא מספיק מאושרת? והנה גיליתי, שהייעוד שלי בחיים הוא בכיוון אחר בכלל. הגעתי למסקנה שהייעוד האמ־תי שלי הוא לעזור לאנשים ולטפל בהם. אמנם במילא תמיד עשיתי זאת כאדם, אך החלטתי להתמקד בנושא ולהקדיש לו יותר תשומת לב, לצאת ללמוד משהו חדש. פניתי לתחום הרפואה המשלימה".

אחד־אחד, היא מתארת את הקורסים הרבים שלמדה ואת הטיפולים שהכי־רה בשיעורים, וביניהם: עיסוי תינוקות ונשים הרות ובכלל וטיפול בהפרעות קשב וריכוז בילדים. לדבריה, כך הש־תלבה בעבודה בחוות בריאות במושב ניר ישראל עד שהגיעה למטרתה: בימים אלו היא מסיימת לימודי פסיכותרפיה גופנית במכללה האקדמית ברמת גן ובשנה הבאה היא מתכננת לצאת לשנת התמחות בבית לנערות במצוקה. בנוסף, באוקטובר תשובץ בבתי ספר, בכיתות א' עד ג' באשקלון, במקצועה כפסיכותר־פיסטית גופנית.

"אני מאוד מתרגשת מהדרך החדשה שלי בחיים, בהגשמת השליחות שלי באהבה, ויתרה מכך, אני מאמינה שזה המקום האמתי שלי ומאושרת מהגילוי שביכולתי לעזור ולהעניק מכל שעברתי ולמדתי. בנוסף ללימודים ולשינוי המק־צוע, שיניתי רבות בדרכי הרוחנית".

החיים קיבלו פרופורציות והיום יש לה סדרי עדיפויות אחרים. היא הבינה שהיא צריכה לדאוג למה שעושה לה טוב ולפנות לכך זמן. הדרך שלה הבילה אותה להתעקש על התנדבות לארגון "יד להחלמה" של האגודה למלחמה בסר־טן. שון הודיעה להם שכדאי להם לצרף אותה לשורותיהם, הגם שעברה רק חצי שנה מהחלמתה, ולא שנתיים, כמקובל בארגון.

"עברתי סדנה באגודה בגבעתיים, ויצאתי להתנדב ולפגוש נשים שחלו בסרטן השד כ'אחת שעברה לאחת שעו־ברת'. אני מתקשרת למטופלות שזה עתה נודע להן כי חלו והן פנו ל'יד להחלמה' והסכימו שמתנדבת תתקשר אליהן. היי־תה תקופה שביקרתי בבית החולים קפלן, ברחובות, אצל מטופלות ישר לאחר הני־תוח ואצל מטופלות בכימו(תרפיה) במח־לקה האונקולוגית.

"אני גם חברה בקבוצה נוספת של נשים שחלו בסרטן השד, ואיתן אני בקשר יום־יומי. אנו נפגשות, עושות פעילויות, מטיילות, חוגגות וכו'. בנוסף, נסענו יחד, כבר פעמיים בילינו במשותף בחו"ל.

"בשיחות שלי עם נשים שחלו בסרטן השד אני זוכה להכיר נשים רבות, שו־נות, יקרות ומעניינות. יש לי קשר עם נשים מהמגזר החרדי שחלו, ובמיוחד אחת מבני ברק, אנו שומרות על קשר טלפוני רצוף. לולא המחלה, מה הסיכוי שאפגוש אישה כזו ונהיה בקשר? אני גם מופיעה, זו השנה החמישית, בפני סטו־דנטים לרפואה שנה א' באוניברסיטת בן גוריון בנגב ומספרת להם את הסיפור שלי ובכל שנה, אני מתרגשת מחדש".

הראל פעילה מאוד ומתייחסת לעבו־דתה ולהתנדבות כשליחות. יש בכך גם גוון של מנהיגות, אך היא אומרת: "קשה לי עם המילה 'מנהיגה' או 'מובילה' אם כי ניתן למצוא סימנים כאלה באופיי, מאז ומתמיד". בכל פעילות היא מדגישה את עניין הגילוי מוקדם, חשיבותו ונחי־צותו: "זוהי לא רק סיסמה, כי אכן גילוי מוקדם מציל חיים, יש נתונים וסימוכין לכך בשטח. כל אישה חייבת לבדוק את עצמה מגיל צעיר. היום כבר הגיל המבו־גר הוא לא היעד העיקרי.

"לצערי, נוכחנו לדעת שהמון בחורות צעירות, גם בנות 20, חלו וחולות בסר־טן. אם פעם, הקביעה הייתה שאחת מכל תשע נשים תחלה בסרטן, הרי שעכשיו מדברים על אחת מכל שמונה נשים, שלא לומר אפילו על אחת מתוך משבע נשים וחצי. זהו נתון מזעזע, שחייבים לעבוד עליו".

קבעה להן את הקצב

ב־9 וב־10 במאי השנה התקיים משט של "סירות דרקון" בכינרת ושון הראל הייתה על אחת מהן. זו השנה השנייה שבה "פסטיבל סירות הדרקון" עוזב את החוף בכוח זרועותיהן של מחלימות ממחלות סרטן, שאוחזות במשוטים ומניעות אותם במים בקצב אחיד. הפסטיבל עתיק ומקורו בסין, שם שימש לפני יותר מ־2,000 שנים חלק מפולחן, שבו התחרו סירות צב־עוניות שבחרטומן הוצב ראש דרקון שגולף בעץ (הדרקון משמש במסורת הסינית כסמל מבשר טובות, התגלמות היאנג).

בסוף שנות ה־90' הועתקה התחרות לקנדה וכיום כ־70 מדינות בעולם מא־רחות תחרויות דומות. בשנה שעברה החלה האגודה למלחמה בסרטן להשת־תף בתחרות בישראל וגם השנה הצטר־פה אליה סירה ובה חתרו מתנדבות "יד להחלמה", ועמן חולות ומחלימות מסרטן שד.

כ־20 נשים בסירה אימצו בסירה את כוחן ולכולן סיפורים אישיים, המלווים בהתמודדות לא־קלה עם המחלה. שון הראל השתתפה גם השנה במשט ואף הייתה אחראית על קצב ההתקדמות של סירתה: "אני שמחה שהצטרפתי למשט הדרקון בכינרת, כאחת הנשים המובילות מסר שיש חיים אחרי הסרטן. זוהי פעי־לות ברוכה נוספת של 'יד להחלמה'".

המשט מסתיים ב"טקס הוורד" המר־גש, שבו שתי סירות של נשים מחלי־מות מסרטן השד עומדות באמצע הימה וקהל רב סביבן. אחת מהן מקריאה שיר ו"הרגע המשמעותי ביותר הוא בסוף הטקס, בו אנו זורקות למים ורדים, בצבע ורוד כמובן, למען אלו ששרדו ולזכר אלה שכבר לא אתנו.

"הטקס מיוחד ומרגש עד דמעות", מספרת שון, "בשבילי, עצם השתתפותי מהווה עבורי ניצחון. המסר היה, שגם אם לא נגיע למקום הראשון בתחרות, אנח־נו כבר ניצחנו! במשט שימשתי בתפקיד המתופפת, זו שנותנת את הקצב, והחב־רות מאוד נהנו ממני, לכן ישבתי בירכ־תי הסירה שלנו".

מתנדבות "יד להחלמה" החלימו מסר־טן השד והוכשרו לסייע לחולות חדשות המתמודדות עם המחלה. המתנדבות עוסקות בייעוץ, בליווי ובתמיכה ומע־ניקות אותם לכל אישה המתמודדת עם סרטן שד ברחבי הארץ, ללא תשלום.

ממחקרים שנעשו במהלך 20 השנים האחרונות עולה, כי השתתפות נשים, חולות ומחלימות ממחלת סרטן השד, בפעילות גופנית – בטוחה ומועילה. חשיבות החתירה הוכחה במחקרים משום שהיא המפעילה בעיקר את החלק הע־ליון של הגוף, מגדילה את טווח התנועה, משפעלת את שרירי השלד ושרירים מדולדלים, מעוררת את המערכת החי־סונית ומחזירה לקדמותה את תפקוד המערכת הלימפתית.

בנוסף, הפעילות הקבוצתית ותחו־שת ה"ביחד" תורמות לשיפור ולחי־זוק ההתמודדות הנפשית והרגשית של החולות והמחלימות. אחת המשתתפות היטיבה לתאר את תחושתה: "כשא־ני חותרת בסירת הדרקון, אני מרגישה חופשית, שמחה ונרגשת, בשליטה ובע־לת כוח ועוצמה".

מתנדבות "יד להחלמה" שהשתתפו במשט בכינרת. לאחר חצי שנת החלמה בלבד, הראל הודיעה לארגון שכדאי לו לצרף אותה לשורותיו

"הילדה בת השמונה ראתה ששערי נושר והתחילה לשאול שאלות, כדרך הילדים. ההנחיה המקצועית שקיבלנו הייתה לא להשתמש במושג 'סרטן'. הילדה הסתכלה ושאלה, בשיא הטבעיות, האם יש לי סרטן? כשהודיתי במצבי, הילדה המשיכה לשאול שאלות כל כך ישירות, שגרמו לי ממש צמרמורת. למשל, האם אמות?"

machita106@gmail.com

מתוקים שלי

עד גיל מסוים הייתי מרכז עולמם, ציר הסיבוב שלהם, אבל לא עוד. ילדיי האהובים, גבישי סוכר שלי, מעבירים אותי לפעמים במסלול מכשולים מייגע וסוחט אנרגיות. למרות הבלגאן שהם גורמים, הזלזול שהם מפגינים והטינופת שהם משאירים אחריהם, אני אוהבת אותם

אהבת הורה לילדו היא דבר ברור. אם זה לא היה המצב, אולי היו לנו אחד עשר דיברות. הם – ילדינו, לעומת זאת, ממש לא מחויבים לאהוב אותנו בכל מחיר. במקרה שלהם, אנחנו צריכים להתאמץ ולהתחבב עליהם, אחרת דיננו להיות מוגלים מחייהם ומלבם. זהו מין מעגל אכזרי כזה ובו גם אנחנו העברנו את הורינו.

נכון, עד גיל מסוים גם את, אימא שלהם, נמצאת במרכז עולמם. הם סובבים אותך כמו ירח את כוכבו, כמו דבורים את מלכתן, צמודים אלייך כאילו את האינפוזיה שלהם ובלעדייך הם יתייבשו, אבל זה עובר להם. מרגע שהבנתי שהילדים שלי אולי לא יאהבו אותי תמיד, לא בעוצמה שבה אני אוהבת אותם ובטח לא יבינו תמיד את הצורך שלי להיות מחוברת אליהם, לפלוש לעולמם ולפעול לעתים מתוך חוסר גבולות על מנת להיות חלק מעולם זה – השתדלתי להיות גם בת טובה יותר להוריי.

כן, הילדים שלנו מעבירים אותנו לפעמים במסלול מכשולים מייגע וסוחט אנרגיות. אם מישהו אחר היה עושה לנו את זה, היינו מוחקים אותו מהחיים שלנו. במקרה שלהם, אנחנו ממשיכים לאהוב אותם מכל הלב, חוטפים סטירה על לחי אחת ומחכים לנשיקה המפצה והמפייסת על הלחי השנייה.

יש לי כמה דוגמאות ל"הרפתקאות" שבהן גבישי הסוכר האהובים שלי העבירו אותי, ואחריהן אהבתי אותם עדיין, בטירוף.

שעות שינה

מיעוט שעות שינה הוא נושא כאוב אצל הורים לילדים צעירים, ואני לא מדברת רק על שנת לילה, אלא גם על שנת צהריים, שנת בוקר מאוחרת, ועל קודש הקודשים – ה"שלפשטונדה" של שישי ושבת בצהריים.

וידוי: אני כבר (כמעט) לא שם. אם היום אני לא ישנה בלילה זה רק בגלל ש"חורשת" עם הילדים סדרות בטלוויזיה או סתם מעבירה אתם זמן איכות של השעות הקטנות. אבל אני זוכרת היטב עדיין שתינוק או פעוט שלא ישן יכול בקלות לגרום לך להצמיח קרניים על הראש ויבלת על האף ולנשוף אש מהמקור המפלצתי שלך.

בלגאן

"בלגאן" הוא מחמאה לכמויות אי הסדר, הטינופת והזלזול שהילדים שלי (וכנראה שגם שלכם) יצרו והפגינו לאורך השנים, החל מ"יצירות האמנות" האוונגרדיות שהם משאירים לי בכיור האמבטיה כל יום (כשהצעתי לכם להוציא את היצירתיות שבכם, לא התכוונתי להתזות של משחת שיניים), עבור בגיירות הטואלט המשומשים שמונחים על הפח בשירותים ולא בתוכו (למה לימדתי אתכם את כל מילות היחס של בפנים-בחוץ, על-מתחת וכו'?), בריפוד כל החדר בבגדים (חלקם נקיים, שנזרקו פשוט מהארון לרצפה), בשאריות אוכל, בכוסות שתייה למכביר המפוזרות בכל מקום כמיצג אמנותי בלתי-מובן (הם טוענים שהם דווקא כן מבינים...) ובגרביים מסריחים (על הספות, מתחת לספות, על השולחן בסלון, על השולחן במטבח, וברור שבחדרים שלהם ובאמבטיה), וכלה בהכי מגעיל – טישואים לרוב עם דגימות די-אן-איי, שגם החוקרת המשטרתית הכי קשוחה הייתה מוותרת עליהן.

בהייה של שעות בתכולת המקרר

ילדודס, התערוכה לא השתנתה. אין צורך כל יום לבחון מחדש את הארץ הנודעת הזאת.

קניות

אני דווקא אהבתי ועדיין אוהבת ללכת עם הילדים שלי לסופרמרקט, אבל לפעמים עשיתי שטויות ולקחתי אותם אתי לקניות שהייתי צריכה לעשות עבור עצמי. הגדלתי לעשות כשלקחתי את בתי (כשהייתה בת 6 בערך) לקנות לי בגד ים. היא נכנסה אתי לתא המדידה ושיחקה ללא הרף בווילון שלו.

"שימי לב, לא להזיז אותו", הזהרתי אותה.

"כן, אימא".

"מותק, את מתגלגלת בתוכו וזה חושף אותי", ביקשתי שוב.

יאנוש קורצ'אק. חיבר תפילות גם למי שאינם מאמינים צילום: ויקיפדיה

"כן, אימא".

שנייה אחר כך, היא הייתה מגולגלת כולה בווילון כנקניקייה בלחמנייה ואני הייתי חשופה במערומיי לעיני כל באי החנות. עד היום, אין לי מושג ממה האנשים בחנות נבהלו יותר, מזעקות האימה שלי או מהגוף שלי, שנראה כמו שגוף נראה, בדרך כלל, לאחר שלוש לידות.

הייתי יכולה לכתוב ספר על ההרפתקאות שלי עם ילדיי, אבל ארצה לספר רק דבר אחד לסיום – אין בעולמי, וגם לא יהיה, דבר שאוהב יותר משלושת גבישי הסוכר שאני מגדלת.

אני בן אדם מאמין ולכן זה רלוונטי פחות עבורי, אבל נראה לי שאין הרבה הורים אתאיסטים טהורים. היה פעם מישהו חכם, שאמר שבשוחות הקרב כולם הופכים למאמינים, ונראה לי שאולי זה קצת דומה כשאתה הופך להורה.

יאנוש קורצ'אק, בספרו "עם האלוהים אשיח – תפילותיהם של אלה שאינם מתפללים" (1922), ניסח תפילות של אנשים שונים, שבדרך כלל, אינם מכניסים את התפילה לאג'נדה היומית שלהם, אבל מבינים שלא יזיק, מדי פעם, לפרוס תחינה בפני בורא עולם (או בוראת עולם, או יקום, או אנרגיה קוסמית – תבחרו מה מתאים לכם). אני אהבתי והתחברתי ורציתי לשתף אתכם: "סלח נא לי, אלי, כי אהבתי לילדיי גדולה מאהבתי לך. הרי אותו קראתי לחיים, אבל גם אתה, אלי: אנו נושאים באחריות משותפת לגורלו, בגלל שנינו הוא חי, וכבר סובל. עלינו לשמור עליו.

"אלוהיי, אם אוהב את הפעוט הזה ללא מצרים, אולי אותך בו אוהב, שהרי הנך מצוי בפעוט שבפעוטים – אתה התעלומה הגדולה מכל, אלוהיי.

"אלי, תן לו אושר, כדי שלא יתרעם עלינו על שנתנו לו את החיים. אני איני יודעת מה זה אושר, אבל אתה בוודאי יודע, מחובתך לדעת. על כן, תן לו אותו".

גרגירי סוכר. אין בעולמי, וגם לא יהיה, דבר שאוהב יותר משלושת אלה שאני מגדלת

"סלח נא לי, אלי, כי אהבתי לילדיי גדולה מאהבתי לך. הרי אותו קראתי לחיים, אבל גם אתה, אלי: אנו נושאים באחריות משותפת לגורלו, בגלל שנינו הוא חי, וכבר סובל. עלינו לשמור עליו. "אלוהיי, אם אוהב את הפעוט הזה ללא מצרים, אולי אותך בו אוהב, שהרי הנך מצוי בפעוט שבפעוטים - אתה התעלומה הגדולה מכל, אלוהיי. "אלי, תן לו אושר, כדי שלא יתרעם עלינו על שנתנו לו את החיים. אני איני יודעת מה זה אושר, אבל אתה בוודאי יודע, מחובתך לדעת. על כן, תן לו אותו"

לימי הקיץ החמים

שלושה ספרי מתח והרפתקאות, שיכניסו עניין בעונה החמה

עידן חדש ופראי

קים ניומן רקח ב"עידן דרקולה" סיפור המשלב סאטירה פוליטית, גותיקה, אימה והיסטוריה אלטרנטיבית, שבו שלל דמויות מפורסמות נפגשות בלונדון של המאה ה–19: ד"ר ג'קיל וד"ר מורו עורכים ניסויים בערפדים מתים, אוסקר ויילד ממשיך לבקר הצגות כערפד גנדרן, ופרסונות נוספות עורכות הופעות אורח מפתיעות.

השנה היא 1888. המלכה ויקטוריה נישאת בשנית, ובן זוגה הוא הנסיך הוואלאכי הידוע בשם הרוזן דרקולה. יותר ויותר אזרחים בממלכה ומחוצה לה בוחרים מרצונם החופשי להפוך לערפדים, ומכל רחבי אירופה נוהרים ערפדים ללונדון כדי להצטרף לשלטון דרקולה החדש.

בסמטאות האפלות של ווייטצ'אפל, רוצח אלמוני משחית ללא היכר את גופן של זונות ערפדיות באזמל המצופה כסף טהור. העיתונות מוצפת דיווחים מזועזעים על אחד הרוצחים הסדיסטיים ביותר שידעה אנגליה מימיה.

ראש המשטרה החשאית של ממשלת בריטניה, שולח את סוכנו צ'רלס בוריגרד לדלוק אחריו. אליו מצטרפת ז'נבייב דיודונה, הערפדית בעלת נעורי הנצח, והשניים פותחים בחקירה, שהולכת ומסתבכת כשגורמים שונים בוחשים בקלחת, וכל אחד מהם מנסה לרתום את החקירה למטרותיו הפוליטיות שלו (בהוצאת אופוס, 415 עמודים).

לכל אחד כדאי לשמור על הגב שלו

דוקטור פיטר בראון, שמו הנוכחי של פייטרו ברנווה, היה בעבר רוצח שכיר בשירותה של המאפיה. ד"ר בראון הנמלט על נפשו ממעסיקיו לשעבר הוא גיבור "יצור פראי", ספרו המבריק של ג'וש באזל.

לרופא שהיה פעם רוצח יש שם חדש ועבודה חדשה שהוא מוכן לסבול רק כי היא מצילה אותו ממוות, והוא מחפש דרך לפגוע במאפיה פגיעה אנושה מספיק שאחריה אנשיה יניחו לו לתמיד.

דוקטור ויולט הרסט היא פליאונתולוגית (חוקרת מאובנים) סקסית בעלת יצר הרס עצמי מפותח, העובדת למען מיליונר מתבודד, שמגלה עניין כפייתי ביצור מסתורי המשוטט לכאורה ביערות מינסוטה, ארצות הברית, ואין שום סיכוי להוכיח את קיומו. או שמא דווקא יש?

ההצעה להגן על ויולט עשויה לאפשר לדוקטור בראון–ברנווה להעיף את רודפיו לכל הרוחות, פעם אחת ולתמיד. עם זאת, היא עלולה להיהפך לפרשייה מסויטת של רציחות, שחיתות, טירוף והברחת סמים בין–לאומית, ובל נשכח מפלצת אגמים מעוררת חלחלה.

גם אם כל זה נראה בלתי–סביר, כדאי לכל אחד לשמור על הגב של עצמו, כי כל יצור, גם יצור אנושי, עלול להתגלות כיצור פראי (בהוצאת מטר, 382 עמודים).

עבודת מחלק הרצח בשטוקהולם, שוודיה

מפקח המשטרה מרטין בֶּק, קצין במחלק הרצח של משטרת שטוקהולם, נקרא במהלך חופשת הקיץ לשוב לעבודה בדחיפות ומקבל על עצמו חקירה רגישה במיוחד.

בעיצומה של המלחמה הקרה נעלם עיתונאי שוודי מאחורי מסך הברזל. מרטין בק יוצא להונגריה כדי לחפש את העיתונאי ונקלע לסכנה מידית: המשטרה המקומית עוקבת אחריו ומישהו מנסה לרצוח אותו. האם יצליח בק לאתר את העיתונאי שאיש בבודפשט לא ראה ולשוב לשטוקהולם בשלום?

"האיש שהתנדף כעשן" הוא אחד הרומנים המשובחים בסדרת המתח הסקנדינבית הקלאסית, סדרת "מרטין בק", ששני יוצריה, מאי שוֹבאל ופֶר ואלוֹ, נחשבים לסנדקי המותחן הסקנדינבי.

ואלו ושובאל כתבו בנפרד רומנים אחרים. הם נפגשו ב–1962 ושלוש שנים לאחר מכן פרסמו את "רוזאנה", הראשון בסדרה של עשרה ספרים שישרטטו את מאפייני הפשיעה בשוודיה ואת עבודת מחלק הרצח במשטרת שטוקהולם.

בניגוד לרוב הרומנים הבלשיים שנכתבו עד אז, שבמרכזם חידה בלשית ושעשוע אינטלקטואלי המצוי בפתרונה, ביקשו ואלו ושובאל לשרטט תמונה מקיפה של החברה השוודית, על מעמדותיה, על הזרמים הפוליטיים והאידיאולוגיים בה ועל מנגנוני אכיפת החוק (בהוצאת כתר, 215 עמודים).

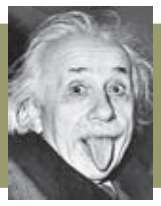

amosquitoz@gmail.com עמוס צימרמן ©

תשבץ היגיון מס' 42

מאוזן:

1. כלי קשת מעודן זה בעיה כשמשמינים (6); 4. מספר אישי של עני שצועדים לצליליו (כ"מ) (4); 8. ראו 19 מאוזן; 9. מה קורה למנת החומוס כשספרו קיבוץ? (6); 11. באיזה קיבוץ המציאו חברי ממשלה? (7); 12. ערוץ מצחיק במצב יפה (3); 13. עבורה מיהר בשקט (ש) (3); 15. אסור לגלותו עם שובו של החרדי שנותן אמון (4,3); 18. כדורגלן וניצול בקיבוץ אחד (ש) (6); 19. (עם 8 מאוזן) מה מתנהל אחר אדון עלה? (4); 21. (עם 5 מאונך) המלך ארגן הרוב באזור (כ"מ) (5,4); 22. קיבוץ שכל האותיות ישנות בו פרט לאחת שהתעוררה (3,3).

מאונך:

1. הצדיק שולט ביד רמה בזאת שאין לה קול (5); 2. בדקו שנית את הסרטון (5); 3. ראו 20 מאונך; 5. ראו 21 מאוזן; 6. מתנת הקשה ברשתות החברתיות (5); 7. כשהשמיעו קול חייתי בין דלת לשבט הופיעה אשת טלוויזיה (4,3); 10. שברו בין הפיות את מכשיר הצוללת (7); 13. לזרוק עצם באולר מוזיקלי (5); 14. יחימוביץ' כאן מהמותן (5); 16. כפר עם היטל חלול (5); 17. כבר לא פתוחה עם שובו של חלל סמיך (5); 20. (עם 3 מאונך) עוזי בלוי ילבין (4).

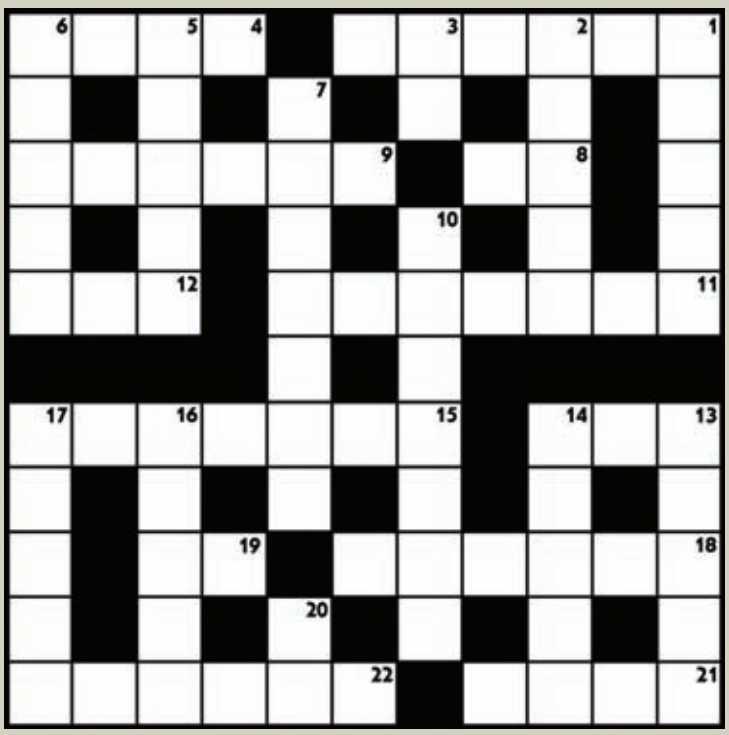

תשובות לתשבץ מס' 41:

מאוזן: 1. שישליק; 4. מפתם; 8. ימית; 9. אמוציה; 11. הכל כלול; 12. לפת; 13. להב; 15. מטורפות; 18. מחוזרת; 19. מקבת; 21. רעיל; 22. התממשה.

מאונך: 1. שמיכה; 2. שניצל; 5. פיצול; 6. מזהמת; 7. חמד לצון; 10. הלום קרב; 13. להמיר; 14. בתולי; 16. פרקים; 17. תרומה.